

ԱՄԵՐԻԿԱՆ ԲԵՐԹ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ՇՆԱԿԱՆ, ՌԻՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

The Weekly **AVEDAPER**, American Bible House, Constantinople.

ՏՈՐ 49.

Կ. ՊՈԼԻՍ ՄԱՅԻՍ 24, 1913

ԹԻՒ 21

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ողջոյն Թորքիոյ եւ հարնայն աշխարհի Հայերուն

ՎԵՐ. ՏՐ. ՃԵՅՄՍ Լ. ՊԱՐԹԸՆ 489

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Յալիսեմական հարցը ՎԵՐ. Ա. Պ. ՇՄԱՌՆԵԱՆ . 490

ԽՄԲԱԴՐԱԿԱՆ

Տր. Պարքըն եւ իր գրութիւնը 492

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Բրիստոս պե՞տք եր չարչարուեալ (ՏՀԻ ԷՏՎԷՆՍ) . 493

ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ԴՐԱԿԱՆ

Երջանկութեան զաղտնիքը ՓՐՈՑ. Կ.Յ. ՊԷՇԿԷՕԹԻՒՐԵԱՆ 494

Սրինգին երգը (ոսանաւոր) Թարգմ. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ . 495

ՏՂԱՅՈՑ ԷՁԸ

Կաղ Իշխանիկը ՄԻՍԻՍ ՄԻՒԼԸՔ ՔՐԷՅՔ . 496

ՅՕԴՈՒԱԾԱԴԻՐՆԵՐՈՒ ԲԱԺԻՆ

Բրիստ. Զանից Ընկերակցութեանց

զմահաստքիւնը Տր. Պարքընի մասին 497

Պոռն Ընկերութեան Արտաքին Գործերու

Բարձրագոյնը ՎԵՐ. ԻՆԸՔ Ֆ. ՊԷԼ . 498

Վառարանիս Բոլ — Ակնոցները

ՍՏՈՒԵՐ 499

Շաբաթ թե՛ միաշաբաթի

ՎԵՐ. Կ. Յ. ՍԻՆԱՆԵԱՆ . 503

Բրդո-Հայ ցեղաբանութիւն եւ

Բուրդի ցեղային յատկանիշը Խ. ԼԵՒՈՆԵԱՆ . 504

Հայ կեանքը

Հ. ՄԱՍԻԿՈՆԵԱՆ . 506

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

. 509

ՀԱՏԸ 40 ՓԱՐԱ

ՔԷՇԻՇԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆ, ՄԱՀՄՈՒՏ-ՓԱՇԱ

Կ. ՊՈԼԻՍ

اوداير هفته لى غزته — در سعادتده بايبل هاوسده — مدير مسئول — صمويل ق. هاروتيونيان

ԱՒԵՏԱԲԵՐ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

Խմբագիր՝ ՎԵՐ. ՏՐ. Ֆ. ՌԻ. ՄԷԻՍԼԸՄ

Պաշարը Հասու, Կ. սոյիս, Թուրքիս

THE AVEDAPER AN ARMENIAN WEEKLY

EDITOR REV. F. W. MACALLUM, D. D.

American Bible House, Cons/ple., Turkey

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ		
Տարեկան Բաժնեկիւն	40	Դահեկան
Ամերիկայի համար	2	Տոյար
Անգղիոյ »	8	Շիլին
Ռուսի յերկիրներու համար	10	Ֆրանկ
Ձեռքի հասը 40 փարս		
Ծանուցման գիւնը չափաւոր		

TERMS		
An. Subscrip.	Ps.	40
U. S. A.	S	2
England	Shils.	8
Other countries	Frs.	10
— 0 —		
Single Copy 40 Paras		
— 0 —		
Advertising rate on application		

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԱԶԴԵՐ

Մեր Ամերիկայի բաժանորդներէն կը խնդրենք որ հաճին իրենց բաժանորդագիրն ղեկարար փոխարէն, այսինքն փոխարէն օրհնութիւն ղրկել. այդ իրենց համար գիրքին և մեզի համար ալ դրամապէս կորուստ չպատճառող միջոց մըն է :

Հասցէի փոփոխութեան համար անհրաժեշտ է 2 դահեկան ղրկել :

Մեզի ղրկուած ձեռագիրներ ետ չեն դարձուիր :

Թերթիս ներկայ տարուան առաջին, հինգերորդ և վեցերորդ թիւերը սպառած ըլլալով՝ կը խնդրուի ամէն անոնցմէ, որոնք պէտք չունին այդ թիւերուն, ղրկել խմբագրութեան, որ պատրաստ է ուղղուած ուրիշ որեւէ թիւ մը ղրկել անոր տեղ :

Ծնողքներու, վարժարանաց տնօրէններու և կիրակնօրեայ Դպրոցներու տեսչութեանց մասնաւոր ուշադրութիւնը կը հրաւիրենք մեր ԱՒԵՏԱԲԵՐ ՄԱՆԿԱՆՅՈՒՆ վրայ և կը սպասենք որ հաճին ամէն ջանք ընել զայն աւելի տարածելու համար : Տարեկան բաժանորդագիրն է ամէն տեղի համար 6 դահ. արծաթ : Եթէ մէկ հասցէի 15 օրինակ ղրկուի՝ իւրաքանչիւր օրինակը 5 դահ. հաշուելով միայն 75 դահ. կը պահանջուի, իսկ 1 Օսմ. ոսկիի փոխարէն, նորէն մէկ հասցէի, 25 օրինակ կը ղրկուի :

ԱՌԵՏԱԲԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՓԱՂԱՔԱԿԱՆ

The Weekly **AVEDAPER**, American Bible House, Constantinople.

ԶԱՏՈՐ ԿԶ.

Կ. ՊՈԼԻՍ ՄԱՅԻՍ 24, 1913

ԹԻԻ 21

ՈՂԶՈՅՆ

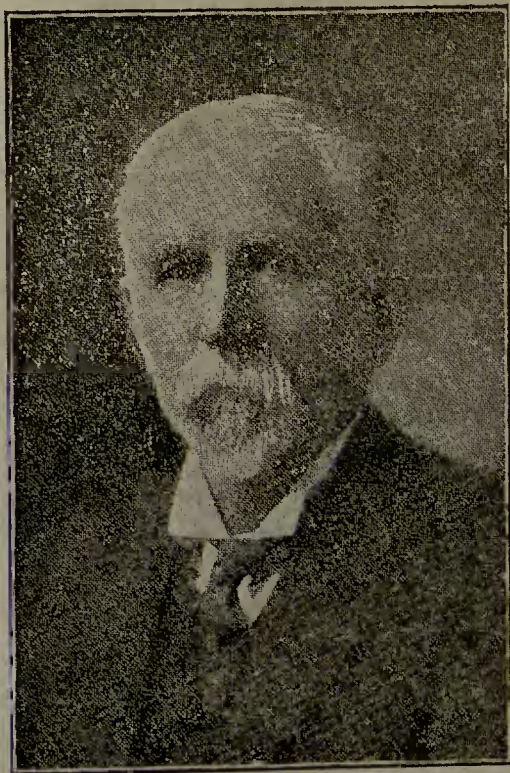
ԹՈՒՐԳԻՈՅ ԵՒ ՀԱՄԱՅՆ ԱՇԽԱՐՀԻ

ՀԱՅԵՐՈՒՆ

ՎԵՐ. ՏՐ. ՃԵՅՄՍ Լ. ՊԱՐՔԸՆ

Ձեզի Աստուած իրեւ ցեղ անդին
Ժառանգութիւն մը շնորհած է ձեր հնա-
դարութեան, կատարած գործերուն, ֆիզի-
քական և մտաւոր ձիրքերուն, աշխատա-
սիրութեան ունակութեանց և սրբազան
պատմութեամբ նուիրող ործուած երկրի
մը մէջ ձեր բնակութեան միջոցաւ ։ Իւրա-
քանիւր Հայ իր ծնունդին ու ծագումին
շնորհիւ կը տիրանայ դարերու ժառան-
գութեան և բաժնեկից կ'ըլլայ ծանր
պատասխանատուութիւններու ուղեղմէ
չկրնար խուսափիլ ։ Երկիրը որմէ ծագում
կ'առնէ, ձիրքերը զորոնք կը ժառանգէ և
«Քրիստոնեայ» անունը որ իր ազգին կըլ-
լաւ է, այս բոլորը կը պահանջեն լուր-
նկատաւում հանդէպ հրամայական պէտ-
քերուն, որոնք այս ժամուս կը դիմադ-
րաւեն ոչ միայն իր ազգակիցները, այլ
նաեւ Թուրքիոյ միւս ցեղերը ։

Ձեր ազգը, ինչպէս նաեւ Թուրքիոյ
միւս ժողովուրդները, պէտք ունին նոր
ճարտարարուեստական, ընկերային, վա-
ճառականական, բարոյական և կրօնական
արթնութեան մը, որ մեռած անցեալէն
կեանքի նորութիւն մը ծնի բոլոր Թուր-
քիոյ համար, և որ բերէ չեղադուած օրհ-
նութեանց և բարիքներու շարքեր ։ Հա-

ՎԵՐ. ՏՐ. ՃԵՅՄՍ Լ. ՊԱՐՔԸՆ
Ամերիկ. Պրես Ընկերութեան Արտափն Բարձրագ

յերը այս շարժումին մէջ առաջնորդու-
թեան անսովորական յատկութիւններ
ունին՝ պայմանաւ որ յօժարին անմիջա-
կան ու անձնական շահը աւելի մեծ բազ-
մութեան գերագոյն բարիքին հպատա-
կեցնել, ունենան լայն ու աշխատիական
գիւտնադիտութիւն մը, պատրաստակա-

մութիւն մը յատկացնելու դրամագլուխ, ջանք, և մինչեւ իսկ կեանք՝ այն գիտակցութեամբ թէ այդ շահագործութեան պատուը պիտի վայելեն իրենց զաւակները և թոռները, և այս ամէնէն վեր որոշում մը թէ՛ ուր որ «Հայ» անունը լսուի կամ խօսուի՝ ան թեր պիտի ելլէ այն մարդը Քրիստոնէութեան զոր Յիսուս Քրիստոս ինքը հաստատեց երկրի վրայ և զոր սուր վեցուցին ու ապրեցան իր աշակերանները, և որ իբր նուիրական աւանդ յանձնուած է Հայ Եկեղեցիին Քրիստոնէութեան արշալոյսին ատենները:

Ժաման պահանջն է Քրիստոնէութիւն մը որ ձեռէ ու դաւանանքէ աւելի բան մըն է և կը քարոյզէ մարդը ու նուիրուած կեանքերով, որոնք բոլոր գիտողներուն Քրիստոսի գեղեցկութիւնը ու զօրութիւնը կը յանձնարարեն: Հայ ցեղը ունի այն կարողութիւնը և պատեհութիւնը, որով Թուրքիոյ լուրաքանչիւր զաւակին վրայ կրնայ տպաւորել Յիսուս Քրիստոսի փառքն և փրկագործական շնորհքը: Կացութիւնը կը պահանջէ գերազոյն անձնագրագում մը և ծառայութեան ու նուիրումի ոգի մը որ յօժարի ամէնուն հետ ամէն բան ըլլալ, որով կարողանար վերջապէս սմանք փրկել: Ձեր գիտցածէն աւելի ընդարձակ սահմանի մը մէջ աշխարհի աչքերը ձեր վրայ են, և աշխարհի համակրութիւնը ձեզի պիտի ընկերանայ մինչ դուք հերոսաբար յանձնառու կ'ըլլաք մարդը Քրիստոնէութիւն, սիրոյ Աւետարան, վերանկերու այն հոգին վրայ որ նուիրականացած է մարդարէներու և առաքելակներու աշխատութիւններով և սրբացած է մեր իսկ Տէրոջ մարմնաւոր ներկայութեամբ:

ՇԱՐԱԹԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՅԱԻՏԵՆԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

ՎԵՐ. Ա. Պ. ՇՍԱՌՈՆԵԱՆ

Երկրորդ կարգի լուրեր

Պատերազմը ժամանակէ մը ի վեր դադրած է, բայց տակաւին հաշտութիւն չկնքուեցաւ: Ոչ հանրութիւնը և ոչ կարծես նոյն իսկ պատերազմի տէրութեանց լիազօրները մեծ կարեւորութիւն կու տան Լոնտոնի մէջ կատարուելիք բանակցութեանց, որոնց արդիւնքը պիտի ըլլայ խաղաղութեան հաստատումը Պաշտօնեան թիրաղիցիին մէջ: Պատճառը տարրէ. Թուրքիապաշտօնեան պատերազմին արդիւնքը և հաշտութեան պայմանները ծանօթ են աշխարհի և զադրած իրր լուր հետաքրքրական ըլլալէ, մինչ անգին դաշնակիցներու միջև բաղխումներու և միջադպային կնճռոտութիւններու կարեւրութիւնը քիչ մը աւելի հիւսթիւ նիւթ կը տարուանակէ զգայացունց լուրերով սնանիլ սիրողներուն համար: Պաշկարիա և Սերպիա մէծ ունին Մանսթրի մասին. Ալպանիոյ հարաւային սահմանադրուիւր դժուած չըլլալով Յունաստան անձկութեան մասնուած կը մնայ: Չանադրեան բանակը քաջուեցաւ Շքոտրայէ և միջալգային զօրքը դրաւեց զայն, բայց ասով խնդիրը վերջնապէս լուծուած չէ հարկաւ: Սլաւ և գերման պաշարը հասած չէ իր վախճանին: Այս ամէնը թեթեւ ամպերու պէս կը գեղերին քաղաքական հորիզոնին վրայ և կը ծառայեն լեցնելու լրագրական էջերը իրր գէթ երկրորդ կարգի ընթերցելի նիւթ:

Մամուլին համակրութիւնը

Լուրերու երաշտութեան պատճառաւ թերեւս տեղական և օտար մամուլը սկսած է սիւնակներ նուիրել Հայկական հարցին: Միամբատութիւն պիտի ըլլար չափազանց կարեւորութիւն առ լրագրական այս երեսոյթին: Եթէ Հայոց խնդիրը յօդուածով և խօսքով լուծուելիք խնդիր ըլլար, հիմա շատ շատանց լուծուած վերջապած պիտի ըլլար: Կը բաւէ ո՛րքան խորհուեցանք: Թայեւզ կամ Թաւ, Եւֆրոյէ Վրէժի կամ Պերլինկի Թալպար նոր բան մը չունին ըսելիք, մանաւանդ որ մեր վերքը մեղաւորով բուժուելիք վերքերէն չէ: Մենք կը ճանչնանք Հայեր որ 1895ին և 1896ին Տեյքի Նիւրգ

կարգալով բառական Անգլիերէն տորիկցան, և այդ է գուցէ Անգլիական մամուլին Հայոց ի նպատակ հրատարակած յօդուածներուն լաւագոյն արդիւնքը: Քաւ լիցի որ ապերախա գըտնունք այն համակրայից վերաբերումին հանդէպ զոր ցոյց կուտայ մեզ Եւրոպական լրագրութիւնը: Մենք միայն կ'ուզենք զգուշացնել մեր ազգը խօսքի և գրութեան վրայ չափէն աւելի յոյս դնելու սխալին դէմ: Մամուլին դերն է առ առաւելն հանրային կարծիքը լուստւորել: Արդ ի՞նչ կարեւորութիւն ունի Եւրոպայի հանրային կարծիքը Միւր Մհէի և Սիկայի համար: Այդ պարտնները և իրենց պաշտօնակիցները աւելի պիտի ազդուին երեք կանգուն չուանէ քան երեւոտն կանգուն խումբաբախանէ: Այս է գէթ մեր համոզումը:

Պետական մարդոց պեր

Եթէ լրագրութիւնը յաջողի համոզել Եւրոպայի պետական մարդիկը որ յօժարին Հայկական հարցը լուծել ի՞նչ զոհողութիւններ ալ որ պահանջէ այդ ձեռնարկը, այն ատեն իրական և օգտակար ծառայութիւն մը պիտի մատուցանէ մեր ազգին: Բայց ցարդ մեր փորձառութիւնը տարբեր արդիւնք ախկալել սորվեցուցած է մեզ: «Անգլիական մարտահաւերը Հայաստանի լեռները չեն կրնար ելլել» ըսաւ Սալզբորի, և 1896ի լրագրական ահաբեկ փութորիկին միակ արդիւնքը եղաւ այդ գոհիկ սրամտութիւնը: Անշուշտ պարագաները կրնան փոխուած ըլլալ 1896էն ի վեր, բայց մենք պատճառներ չունինք վստահ ըլլալու թէ այսօրուան լրագրական գործունէութիւնը աւելի օգտակար պիտի ըլլայ քան այն օրերունը: Եւրոպական պետութեանց միջեւ յայտնի և թաղան այնքան հակառակութիւններ և պայքարներ կան որ հոգակեալ համերաշխութիւնը բացասական արդիւնք միայն կը խոստանայ: Միջազգային գութը հազիւ մեր որբերուն կտոր մը չոր հաց հասցնէ:

Արեւելեան խնդրոյն լուծումը

Եւ մինչ պիտի խնդրենք Հայերէն՝ չարիքն աւելի յոյս չդնել խմբադիրներու բարի խօսքերուն և դիւանագէտներու բարի կամեցողութեան վրայ, պիտի խնդրենք նոյն ատեն մեր Թուրք հայրենակիցներէն որ չկարծեն թէ ապահով գործ է բոլորովին արհամարհել և անպիսի ընել Եւրոպական մամուլին յորդորները

և քարոզած սկզբունքները: Մեզի համար միամտութիւն պիտի ըլլար Հայկական խնդիրը լուծուած համարիլ սրովհետեւ բարեկարգութեան ինպատակ հոսանք մը կայ արեւմուտքի մէջ, իսկ Թուրք կառավարութեան համար ալ իմաստութիւն պիտի չըլլար այնպէս ենթադրել թէ 1896ի գէպըերուն կրկնութիւնը միայն պիտի ըլլայ այսօր: Թուրքիոյ հողային ամբողջութիւնը ոչ մէկ օտար աէրութիւն կը յօժարի կամ կրնայ պաշտպանել, եթէ Թուրք ազգը ինք ներքին բարեկարգութեամբ չիտեթայ ամրապնդել իր դիրքը: Նոյն իսկ եթէ Քուլէյի կարգադրութիւնը մէկ նոր տպագրութիւնը ըլլայ Կիպրոսի դաշնագրութեան, հայրենասիրութիւն պիտի չըլլար Թուրք պետական մարդոց համար երկրին ճակատագիրը ապահոված սեպել այդ կարգադրութեամբ:

Կիպրոսի դաշնագրութեամբ Թուրքիա Կիպրոսը կորսնցուց ատանց իրական և տեսական շահ մը տպահովելու: Այն լեռներուն վրայ ուր Անգլիոյ մարտահաւերը չեն կրնար ելլել՝ գուցէ ելլել յաջողին Ռուսիոյ խաղախնէրը, և այն ատեն եթէ Թուրքիա օգնութիւն խնդրէ արեւմուտքէն, գուցէ Սըր Էտուրըտ Կրէյ փորձուի կրկնել Լորտ Սալզբորիի սրամտ խօսքը, «Մեր մարտահաւերը Հայաստանի լեռները չեն կրնար ելլել»:

Այս երկրին ժողովուրդներուն համար միակ ճանապարհ մը կայ ընտրելիք. Հայը թող նուիրէ ինքզինքը աշխատանքի և զարգացման, Թուրքը թող իրական և լուրջ բարեկարգութիւն ձեռք ձգելու աշխատի՝ տեղացի և օտար պաշտօնեաներու գործելու իրաւունք և ազատութիւն տալով: Եթէ Արեւելեան խնդիրը մենք չլուծենք այս կերպով, օտար թերթերու և դիւանագէտներու թէ՛ գործունէութիւնը և թէ՛ անգործութիւնը հաւասարապէս անօգուտ պիտի ըլլայ մեզի համար:

Յիսնամաս յորիկեան մը

Թերթի մէջ ուրիշ տեղ նկարագրուած է հանդէս մը, որ տեղի ունեցաւ կիրակի օր յիշատակելու համար Տր. Հ. Պ. Մատթէոսեանի բժշկական ասպարէզը մտնելուն յիշատակը: Հայ բժշկական դասը գովելի նախաձեռնութիւնը ունեցած էր իր երիցագոյն անդամին արժանաւոր այս պատիւը ընելու, և Հայ և օտար բժիշկներու և պատուաւոր անձնաւոր

րութեանց բազմութիւն մը խոնուած էր Թուրքիայէն սրահը իր չորհրդաւորութիւնները և ինք աւելցութիւնը մատուցանելու համար յարգելի յորեկեարին : Յիսուն տարի անխոնջ աշխատութեամբ և հաստատամիտ հաւատարմութեամբ իր բարերար սղարտականութիւնը կատարողին վրայ հիացումի այս արտայայտութիւնը պատիւ կը բերէ հանգէտը սարքողներուն, ինչպէս նաև անոր՝ որուն ի պատիւ տեղի կ'ունենար ան : Ահա այս կերպով է որ պիտի նպաստենք Հայկական ինքրոյն լուծման, աշխատութեան և արժանիքի գնահատմամբ և աշխատութեան և արժանիքի կիրարկումով :

Տր. Թորգոմեանի մէկ նոր բանասիրութիւնը
Ուրիշ Հայ բժիշկ մը, Տր. Վահրամ Յ. Թորգոմեան, վերջերս հրատարակեց Երևանի Զէլէպի Ստամբուլի Պատմութիւն» անուն ոտանաւոր գրութիւնը, աւելի քան երկու հարիւր տարւան գրութիւն մը, որուն կցած է լուրջ և թանկագին ուսումնասիրութիւն մը Պոլսոյ Հայ բնակչութեան երկու դարու կեանքին և պատմութեան վրայ : Վիկնայի Միթիթարեան տպարանէն լոյս տեսած այս գեղեցիկ գործը ոչ թէ միայն իր ներքին պատմական և բանասիրական արժանիքովը չորհաւորելի է, այլ նաև անով որ կու գայ ապացուցանել թէ Հայ բժիշկ մը, այն ալ Տր. Թորգոմեանի պէս բազմազգաց բժիշկ մը, իր ուղղակի պաշտօնին կիրարկումէն դուրս ժամանակ կը գտնէ մտաւորական լուրջ աշխատութեան և կը ծառայէ իր ցեղին զարգացումին և դաստիարակութեան : Ահա այս և ասոր նման պատմական Հայերու մտքի, ձեռքի և սրտի աշխատութիւնները յոյսով կը լեցնեն մեր հոգիները, երբ կը մտածենք անձկանօք մեր ազգին վիճակին և ճակատագրին վրայ :

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

Տ Ր . Պ Ա Ր Թ Ը Ն

Ե Ի Ի Ր Գ Ր Ո Ի Թ Ի Ի Ն Ը

Տր. Պարթևի գրութիւնը, որ Աւեսաբերի այս թուով կը հրատարակուի, մասնաւոր ուշադրութեան արժանի է :

Մեր ընթերցողներէն անոնց որ անտեղեակ են իրողութիւններուն՝ կրնանք բացատրել թէ Տր. Պարթևն 1885ին Թուրքիա եկաւ իրեն միսիոնար և Խարբերդի մէջ հաստատուեցաւ : Հոն Հայերէն սորվեցաւ և սերտ յարաբերու-

թիւն ունեցաւ միսիոնարական գործունէութեան զանազան ճիւղերուն և եկեղեցիներուն և Ժողովրդեան կեանքին հետ : 1888է մինչև 1892 դաս տուաւ տեղեւոյն Առտուածարանական ճեմարանին մէջ : Ապա իր ընտանիքին վատառողջութեան պատճառով հարկադրուեցաւ վերադառնալ Ամերիկա, ուր ստիպուեցաւ մնալ ցարկ, թէև շատ պիտի նախընտրէր Թուրքիա գալ դարձեալ և իր գործը շարունակել հոն : 1894ին ստանձնեց իր այժմու պաշտօնը Ամերիկեան Պորտի մէջ : Միսիոնարական հարցերու վրայ հիշմանկած է քանի մը կարեւոր գիրք, որոնց ամէնէն հանրածանօթը «Արշալոյս ի Թուրքիա», կոչուածն է :

Այս չարթու կը հրատարակենք նաև Տր. Պարթևի գործունէութիւններուն նկարագրութիւնը իր գեղատի մէկ պաշտօնակցին, Վեր. Մր. Պէլի, զրչէն : Այդ յօդուածը մեղի կ'օգնէ զազաիար մը կազմել Ամերիկեան Պորտի արտաքին գլխաւոր քարտուղարին վիճակող կարեւոր ու բազմապիսի պարտականութիւններուն վրայ : Այս առիթով կրնանք իբրեւ բացատրութիւն յիշել թէ Պորտը երկու ներքին քարտուղար ունի, երկու ալ առհասիմ : Ներքին քարտուղարները արտասահմանի միսիոնարական գործով կ'զբաղին, որչափ այն կապակցութիւն ունի միսիոնարական գործողութիւններու բուն խարխիսին կամ կեդրոնին հետ : Ամերիկայ Այսինքն տեղեկութիւն կը հաղորդեն Ամերիկեան եկեղեցիներուն, միսիոնարական ոգին կ'արծարեն երկրին մէջ, միսիոնարական պաշտօնի թեկնածուներ կը դասեն ու կը քննեն և մէկ խօսքով՝ ամէն ինչ որ հարկ է՝ կ'ընեն, որպէս զի միսիոնարական արտաքին ձեռնարկներու ներքին ծայրը արգիւնաւորութեան բարձր ստորձանի մը վրայ պահեն : Արտաքին քարտուղարներու պաշտօնն է թղթակցել և գործին արտաքին կողմը վարել : Հարկ է ըսել թէ ներքին և արտաքին քարտուղարները միասին կը գործեն անդու ու կատարեալ համաձայնութեամբ և աշխատակցութեամբ :

Ինչպէս յայտնի է, Ամերիկեան Պորտը աշխարհի առաջնակարգ միսիոնարական ընկերութիւններէն մին է : Հիմա իր գոյութեան 104րդ տարին կը բոլորէ : Բաժն. առաքելութիւններ ունի, որոնց տեղերն ահաւասիկ՝ Մեքսիքո, Սպանիա, Աւստրիա, Եւրոպական Թուրքիա և Պուլկարիա, Արևմտեան, Արևելեան և Կեդրոնական Թուրքիա, Մարաթի և Մատուրա (Հնդկաստան), Սէլան, Ֆուչաու (Չին), Հարաւային Չին, Հիւսիսային Չին և Շանսի, Ճափոն, Ափրիկէի մէջ Չուլուլանտ,

Բոտախա և Արեւմտեան Կեդր. Ափրիկէ, Փիլիպպեան Կղզեխումբ և Միքրոնէզիա: Աստուծոյ մէջ կան 618 միսիոնար, որոնց 397ը կին են: Այս օտարազգիներն ունին 5,029 տեղացի զործակիցներ: Առաքելական դաշտին մէջ կայ 621 կաթմակերպեալ եկեղեցի, և անցեալ տարուան տեղեկագրին համաձայն՝ կրօնական զործի համար տեղացիներու կողմէ արուած տարեկան գումարը 70,000 Օսմ. ոսկիի կը հասնի: Պորտի գործին համար Ամերիկեան եկեղեցիներու աւարեկան տուրքը 1 միլիոն տոլարը կ'անցնի հիմա: Միսիոնարական մեծ բնակեցութիւնները ընդհանուր հաւանութեամբ իրենց մէջ բաժնած են աշխարհը, որպէս զի աւելի արագ և աւելի արդիւնաւորապէս աւետարանեն դայն: Այս կերպով Ամերիկեան Պորտը պատասխանատուութիւն ստանձնած է օտար երկիրներու մէջ 75 միլիոն ժողովուրդ աւետարանելու:

Այս առիթով անտեղի պիտի չըլլայ ըսել թէ «աւետարանել» բառը Պորտին համար երբեք յարանուանական անձուկ իմաստ չունի: Աւետարանը աւետիս է մարդոց թէ՛ մարմններուն ու միտքներուն և թէ՛ հոգիներուն: Ուստի Պորտը կը հաւատայ թէ ամէն կարելի բան ընելու է՝ ոչ միայն քարոզութեամբ, այլ և դատարարակութեամբ, ընկերային ու ճարտարական պայմաններ բարեփոխելով, աղանաւորացի զրաւանութիւն արտադրելով, հիւանդներուն բուժում ու կոխտուածներու և հարստահարուածներու յոյս բերելով: Բայց գործածուած մեթոտները ինչ ալ ըլլան, նպատակը միշտ նոյն է: Պորտին և իր միսիոնարներուն և անոնց զործակիցներուն միակ իղձն է ամէն տարիքէ մարդոց առաջնորդել որ սիրայ և հնազանդութեան դիրք մը բռնեն Յիսուս Քրիստոսով յայտնուած Աստուծոյն հանդէպ: Գիտեն թէ այսօրինակ կեանքով միայն կարելի է մտնել ու մնալ երկնից թագաւորութեան մէջ:

Տր. Պարթընի գրութիւնը կարեւոր է ոչ միայն իր բովանդակութեան համար, այլ և անոր համար որ այս աշխարհածաւալ գործին կեդրոնը դաստիարակ մարդէն կու գայ ուղղակի: Չայն կարգաւոր պահուն մոռնալու չենք թէ Տր. Պարթըն բարեբաւարիկ ծառայութեան վեց պտղաշատ և յիշատակելի տարիներ անցուց ինքնաբերի մէջ, նաեւ թէ դեռ կը պահէ Հայ ժողովրդին հանդէպ այն ժամանակ ստացուած սէրը և յարգանքը, որոնք կ'առաջնորդեն զինք փառաւոր ապագայ մը յուսալ Հայաստանի համար, պայմանով լոկ որ Աւետարանը ընդունուի և պահպանուի իր նախնական մաքրութեամբ ու զօրութեամբ:

ԿՐՈՆԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

ՔՐԻՍՏՈՍ ՊԵՏԻ ԻՐ ԶԱՐԶԱՐՈՒԷՐ

Քրիստոս պէտք էր չարչարուէր:

Հաղարար ձայներ կը պատասխանեն «Ո՞՞, Ո՞՞վ է որ Ո՞՞ կ'ըսէ:

Պոնտացի Պիղատոս կ'ըսէ Ոչ: «Ես այս մարդուն վրայ յանցանք չեմ գտներ» կ'ըսէ ան:

Չայն խաչող հարիւրապետը կ'ըսէ Ոչ: «Իրաւընէն այս մարդը արդար էր»:

Սիմոն Պետրոս կ'ըսէ Ոչ: «Քա՛ւ լիցի քեզ, Տէր, այդ բանը քեզի չըլլայ»:

Յուդա Իսկարիօթացի կ'ըսէ Ոչ: «Մեղայ որ անմեղ արեւն մատնեցի»:

Հրէական օրէնքը ըսաւ Ոչ: Այդ օրէնքը հաստատուած էր Աստուծոյ Որդիին թաղադրութեան համար և ոչ թէ խաչելութեան համար:

Հռոմէական օրէնքն ըսաւ Ոչ: Այդ օրէնքը զիտութեան բոլոր դրութիւնը խանդարուեցաւ Յիսուսի մեռնելովը:

Տասնընթեցի ամթապարտ ու արեւը դարեւ ըսած են Ոչ: Մարդկութիւնը իր մեղքը խոտաւորանեցաւ Յիսուսի խաչին պատուանդանին քով, այդ եղբերեղբութեան մէջ տեսնելով մարդկային մեղքին հաւանական ամենէն չար արտայայտութեան արիւնք:

Ամէն ոք կ'ըսէ Ոչ: Քրիստոս պէտք էր չարչարուէր: Պէտք էր բարի գալուստ մաքրութեւն անոր, պէտք էր սիրուէր ան ու պէտք էր դահ բարձրացուէր: Միայն թէ Կայիափայի վրէժնորդութեան, Յուդայի ընչասիրութեան և դաւաճանութեան և Պիղատոսի երկնաւորութեան տարօրինակ և սոսկալի մէկ միացումն էր որ այդպէս դժբաղդ բանի մը տեղի տուաւ: Այդ բանը պէտք էր որ ըլլար: Եւ ա՛լ պէտք էր որ տեղի ունենայ: Քրիստոս պէտք էր որ չարչարուէր. բոլոր աշխարհ այսպէս կ'ըսէ:

Ո՞՞վ կ'ըսէ թէ ան պէտք էր չարչարուէր:

Յիսուս Քրիստոս ինքը այսպէս կ'ըսէ: Կրնայինք յուսալ թէ ինք Քրիստոս պէտք էր չարչարուէր ըսողներուն վերջինը բլլայ, բայց ինք այդպէս ըսողներուն առաջինն էր:

Յիսուս կ'ըսէ մեզի, և Խմբաւորի ճամբուն վրայ երկու աշակերտներուն ալ ըսաւ, թէ Քրիստոս չարչարուելու և իր փառքը մանկ-

լու էր: Եթէ մենք այս յայտարարութեան մէջ բան մը ուրիշ բաներէ աւելի սխալ հասկնալու վտանգին մէջ ենք, ան ալ սա է: Մենք վտանգին մէջ ենք ենթադրելու թէ անոր փառքը գիտարար բայց կարեւոր բան մը գործադրելէ և լինցնելէ կը բաղկանար: Ասոր մէջ փառք կայ, բայց Քրիստոսի զոհին փառքին համար էական բանը այդ չէ: Ոչ ալ միայն կրկինք երթալու փառքը որ կրնար վերագրուիլ անոր: Աւելի խորունկ, աւելի քաղցր և աւելի հիմնական փառք մը կայ:

Այդ Աստուծոյ սիրտը յայտնելու փառքն էր: Աստուծոյ մարդոց համար ունեցած սիրոյն ծայրայեղ սէր մը ըլլալը ցուցնելու փառքն էր: Ուրիշ կերպով մեզի սորվիլ անկարելի եղած բան մը, այսինքն Աստուծոյ սիրոյ ու զոհողութեան կեանքը ասորիւր, ցուցնելու փառքն էր:

Քրիստոսի փառքը երկնային ծուլութեան փառքը չէ: Տառապանաց այս աշխարհէն դուրս ելած ըլլալու փառքը չէ: Անոնց տառապանքներուն մասնակցելու, անոնց տկարութիւններուն դիմադրելու, և անոնց պէտքերուն մէջ անոնց վիճակակից ըլլալու փառքն է:

Ինչը միայն պատմութեան մէջ եղելութիւն մը և աստուածաբանութեան մէջ վարդապետութիւն մը չէ: Էական պէտք մըն է տեւական սիրոյ արտայայտութեան համար: Քրիստոսի համար խաչին ճամբայէն ուրիշ ճամբայ մը չկար որու մէջ կարող ըլլար մանել և որով կարող ըլլար յայտնել Աստուծոյ սիրոյն զաղանիքները:

Յիսուս երկու աշակերտներուն ցուցուց որ մարդարէներն ալ այս ճամբարութիւնը սորվեցուցած էին: Մարգիկ հազարաւոր սնդակներ վիշտ զգացած են որ Քրիստոսի այդ խօսակցութիւնը պահուած չէ: Կը կարծուի թէ այդ պիտի ըլլար փառաւոր գլուխ մը Հին կտակարանի կանխաձայնութիւնները բացառութեամբ արտաբերուիլ: Ո՛րչափ չափ քարոզներ, որոնք ասպրոզ բոցեր են բեմին վրայ, մամուլին յանձնուելով պաղ մոխիր կ'ըլլան: Եթէ այդ խօսակցութեան պէտք ունեցած ըլլայինք, մեզի համար պահուած պիտի ըլլար:

Բայց Քրիստոսի այդ խօսակցութեան պէտք չունինք գիտնալու համար թէ ի՞նչ ըսել կ'ուզէր, երբ կ'ըսէր թէ Քրիստոս պէտք էր չարարուէր, և մարդարէներէն մէջընդմիջ ըրաւ իր յայտարարութեան ճամբարութիւնը բացառելու համար: Ամէն ճամբարի սիրոյ, ամէն իրական պաշտումի և ամէն փրկութեան բուն հոգին զոհողութիւն և ծառայութիւն է:

Աստուած մեզ միայն սիրելի զգացումով մը չսիրեր այլ զոհողական կիրքով մը: Մեր ստեղծումը անոր համար աւելորդ ճոխութիւն մը չէր, մենք կը ներկայացնէինք ստիպողականութիւնը այն սիրոյն որ մեզ ստեղծեց և մեր փրկութիւնը Աստուծոյն պէտք մը ըրաւ: Աստուած մեզ ստեղծեց, որովհետեւ անոր սիրտը ուզեց իր սէրը Հայրութեամբ արտայայտել: Յիսուս մեռաւ որովհետեւ մենք ուրիշ ոչ մէկ կերպով կրնայինք այնչափ աղէկ հասկնալ Աստուծոյ սիրոյն ստորոգելիքը:

Ասոր համար չէ՞ որ Յիսուս ըսաւ թէ Քրիստոս պէտք էր չարարուէր: Եւ եթէ ան պարտ էր՝ մենք ալ կը պարտիմք: Ասոր նման զոհողութիւն պէտք է որ մենք կարենանք Աստուծոյ կեանքը մարդոց քաղցր ու իրական ընել, և Քրիստոսի սէրը աւելի ծանօթացնել, և պիտի չուզէինք զայս ուրախութեամբ ընել անոր սիրոյն համար: Այո, և այդ մեր փառքը պիտի ըլլայ ինչպէս էր անորն ալ — որ ան և զայն սիրողներ Հօրը հետ կարող ըլլան փառաւորուիլ սիրոյ ծառայութեան յաւիտեական ուրախութեան մէջ:

(Տհի Էսթիէն)

ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԵՐԶԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ԳՐԱՏՆԻԲԸ

Փրճ. Յ. Ա. Պէգեհանի անմահ յիշատակի

Կ. Յ. ՊԵՂԵՕԲԻԻԵԱՆ

Ա.

Հե՛ք մարդկութիւն կը հաւաստէ դարեւոյ՜ Տառապանի, հո՛ծ վիշտեւո՜ւ քեռի՛ն Տալ, Անհուն տեղոյ՜ մշտադարձ՜ միշտ խրոյ՜ Փրկունէ անկող՜ երջանկաբիւն շարունակ:

Ո՛հ, ասկայն մարդ դիւրախաք է գերի մանուկ, Ի՛նչ շուտ խաբուի հանոյ՜նեւոյ՜ սին՜ քալուր, Եւ միշտ դժգոհ, միշտ անհանգիստ, յեղեղորակ, Անմկա՛լ գոցէ, «Երջանկաբիւն ո՞ւր է, ո՞ւր...»

Շատեր կարծեն երջանկոտիւնն՝ կերուխում,
Ձեռքի՝ շրուայ կեանք, իսկ վայելչներ վաղանցով.
Բայց Բագուսեան բաժակին մեջ կա՛յ զղջում.
Կա՛ն ողբ, վիշտեր, ո՛ն ու վայեր, դառն արցունք:

Բիրսաւորներ երջանկոտեան հիւս զրկեն
Ոսկի, արծաթ, փարքաւորութիւն, զանա՛նք անոյ,
Սակայն քա՛նի Կրեւտաներ զրժգոհ են՝
Ապերջանի՛կ... քեպեհ հարուստ եւ յաջող:

Եւ քանի՛նե՛ր՝ «Պատիւ, հաւքաւն են», կ'ըսեն,
Փայլուն սարերէն երջանկոտեան ճեւղալի,
Մեծ անունե՛ն, պերճ սիսդոսե՛ն կ'սպասեն
Երանութիւն՝ այս կեանքի մեջ փրշալի:

Բ.

Երջանկոտի՛ւն... պատրաստ մ'եմ հեշտ, կա՛ն
երա՛զ,
Վիճա՛կն արդեօք երանաւեհ Եղեմիկն.
Աղանորդին հառաչանքով հաւապագ
Կը յեղեղէ դիտիչ անունը կարողին:

Երջանկոտի՛ւն... կա՛ն կա՛ն չըկա՛ն յաշխարհիս,
Ո՛ւր քա՛ն զաւառ, ո՛ւր հայրենիք, ո՛ւր քա՛ն երկ,
Ո՛ր կողմ ասորիս, ո՛ւր զգնելիս, ո՛ւր շրջիս,
Հիւսի՛ս, հարա՛ւ, արեւուն՝ արեւուն՝ արեւուն՝:

Երջանկոտի՛ւն... ո՛ր երկիրը աւելի
Նախաւե՛ծար կը հաւարիս, կը ճիւղեմ,
Եւրոպ, Ասիա, կա՛ն Այրիկի՛ն վայրենի,
Կա՛ն Նոր Աշխարհին ունիս դուն լայն ասպարեզ:

Երջանկոտի՛ւն... առհասարակ յո՛ր Դրասիսին,
Ո՛ւր կը հանգչիս, ո՛ւր ե քա՛ն սուրբ օրեան,
Անշուք զընա՛կն, խաւիւր հիւղա՛կն աղաւթին,
Կա՛ն փարքաւին ոսկե՛նքուն ասպարեան:

Երջանկոտի՛ւն, պատե՛հ, ինքրեալ անձկագին,
Ի՛նչ ե արդեօք քա՛ն իսկական քուն զաղնիկի,
Յարախոյնիս վիճակաց մեջ այս կեանքին՝
Մարդիկ ի՛նչպիսի կրնան շրջալ երջանիկ:

Գ.

«Հե՛ք մարդկութեան այս դարաւոր հարցունքին
«Երջանկոտիւն սա՛ն պատասխան քջօրե՛ն,
«Վճռողաբար ի՛նչ զաղնիկը լիովին
«Ե՛ւ միակայն կրնան պարզել նշորհն:

«Երջանկոտիւն ոչ պատրաստ մ'եմ, ոչ երազ,
«Այլ իրական եղբի՛ն վիճակն եմ հոգւոյն,
«Չունիմ գաւառ, ոչ հայրենիք, ոչ սարագ,
«Նիւթին անկախ գոյութիւն մ'եմ գերագոյն:

«Մարդ անձկաբեկ, զրե՛ն վրձնու անաչառ,
«Ո՛չ իսկական սին վայելչներ, ո՛չ գեղիս՝ կեանք,
«Ո՛չ մոխրութիւն եւ ո՛չ հաւքաւ, ո՛չ հաւքաւ,
«Ո՛չ գիտութիւն, ո՛չ պերճ սիսդոս եւ ո՛չ փառք,

«Չեն կարող ընել քեզ
«ԵՐԶԱՆԻԿ ԻՍԿԱՊԵՍ

«Օ՛ն ուրեւրե՛ն, կ'ոգե՛ն շրջալ երջանիկ,
«Արցունք արե՛ն, վերականգնե՛ն անկեղծ,
«Կ'ոգե՛ն ընել կեանքի՛ն զաւարճ՝ ցոլացիկ,
«Կրցածի՛ն չափ երջանկացո՛ւր քշաւոր:

«Բարիք քարծե՛ն, կիւրճե՛ն անձե՛ք՝ փայլաբար,
«Պատրաստ ըրե՛ք, ընդմիջ եղի՛ր զանունակ,
«Խիղճը մաքուր, գործերու մեջ լե՛ր՝ արդար,
«Պաշտե՛ք զԱՍՏՈՒԱԾ — Երջանկոտեան Հեղինակ:»

Ի. Գ. Բ.

ԳՈՂԱՐՆԵՐ ԱՆԳԼ. ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵՒՆ:

ՍՐԻՆՓԻՆ ԵՐԳԸ
ԱԼՖՐԵՏ ԹԵՆԻՍԸՆ ԲԱՐԳՍ. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

Շուքը կ'իջնայ, տե՛ս, գլխակին պատն ի վար,
Կ'աղօտանան դաճաթներն ալ ձեռնադառ,
Հոս, լրճակին մէջ կը մտնի Լոյսն երկաթ,
Ու ջրով ժնկերն կը մըլմըլտեն անընդհատ:
Հընչէ՛ք՝ սըրինգ, արձագանգէ շա՛տ հեռուն,
Սըրինգ, հընչէ՛ք՝ պատասխան տուր հարցերուն:

Մըտի՛կ ըրէ, որքա՛ն կ'երթայ երգն հեռուն,
Գալարուելով, մեղմանալով յուրօրէն,
Ո՛հ, ի՛նչ անուշ ալ կ'երգեն մեղմ, թըլթըլուն
Կիւսաշխարհի փողերն հիմա ժողովրդին...
Հընչէ՛ք՝ սըրինգ, լըսե՛ք ձայները ձորուն,
Սըրինգ, հընչէ՛ք՝ արձագանգէ շա՛տ հեռուն:

Ո՛վ Սէր, անոնք սեռան բոսոր լուրիկն մէջ,
Նըւաղեցան ցոլքերն հոս հոն բըլբըլ վրայ,
Բայց արձագանգը կը հընչէ, մի՛շտ անմերջ
Կ'աճի յուրեք հոգիին մէջ աներկայ...
Հընչէ՛ք՝ սըրինգ, արձագանգէ շա՛տ հեռուն,
Ու Նըւաղուն, պատասխան տուր հարցերուն...:

ՏՂԱՅՈՑ ԷՋՐ

ԿԱՂ ԻՇԽԱՆԻԿԸ

ԵՒ

ԻՐ ԹՈՉՈՂ ԼՕԳԻԿԸ

Առաջիկա ղեկավարներու եւ սարեցման համար

Հեղինակ՝

ՄԻՍԻՍ ՄԻԼԵԸ ՔՐԷՅԲ

Թարգմանիչ՝

ԳՐԻՉ - ՔՆԱՐ

4.

«Իմ սիրելի պղտիկ աղաւս, — և իր ցուպը, իր միակ փայլուն ու թանկագին բանը, ձեռքով՝ իր երկու փոքրիկ ձեռքերը դրաւ աղուն ուսերուն վրայ — «Իմ պղտիկ աղաւս, ես չէի կրնար դալ քեզի մինչեւ որ դուն զիս չուղէիր, և հիմա որ ինձի պէտք ունիս՝ ահա-ւասիկ եմ»:

«Հաղար բարով եկաք, տիկին,» պատասխանեց Իշխանիկը, ջանալով խօսիլ քաղաքած վարօրէն, ինչպէս իշխանները միշտ կ'ընէին իր կարգացած գիրքերուն մէջ, — և մեծապէս երախտապարտ եմ ձեզի: Կրնայի՞ հարցնել թէ ո՞վ էք դուք: Արդեօք մա՞յրս էք:» Որովհետեւ ան դիտէր թէ սովորաբար փոքր աղաքներ մայր կ'ունենան, և առեն առեն մտածած էր թէ արդեօք ի՞նչ եղած էր իր մօրը:

«Ոչ,» ըսաւ այցելուն, թեթեւ, տիրանուշ ժպիտով մը, ճակատին մաղերը ձեռքովը ետին տանելով և ճիշդ անոր աչքերուն նայելով, «Ոչ, ես քու մայրդ չեմ, թէեւ ան իմ մէկ սիրելի բարեկամուհին էր. և դուն ալ այնչափ կը նմանիս անոր որչափ կարելի է երբեք»:

«Ուրեմն պիտի հաճէի՞ք անոր ըսել որ դայ ու զիս տեսնէ»:

«Չկրնար դալ. բայց կը համարձակիմ ըսել թէ քու վրայով ամէն բան զիտէ: Բեռ չատ կը սիրէ ալ, ինչպէս ես կը սիրեմ քեզ և կըրցածիս չափ օգնել կ'ուզեմ, ով իմ խեղճ պղտիկ աղաւս»:

«Ինչո՞ւ խեղճ կը կոչէք զիս,» հարցուց Իշխանիկ Յուսիկ զարմացած:

Փոքր կինը նայեցաւ Իշխանիկին սրունքներուն և ուրբերուն վրայ, որոնք ուրիշ մանուկներուն ունեցածէն տարբեր էին, յետոյ նայեցաւ նաեւ անոր քաղցր ու փայլուն երեսը՝ որու մասին Իշխանիկը անգիտակ իսկ էր թէ ուրիշ չատ մը մանուկներու յաճախ երկչոտ, դաժան ու կախ երեսէն մեծապէս տարբեր էր:

Կինը անոր նայելով փոխանակ հառաչելու ժպտեցաւ, և «Ներողութիւն, իմ Իշխանիկս,» ըսաւ:

«Այո, ես Իշխանիկ մըն եմ և անունս Յուսիկ է, պիտի հաճէի՞ք ձեր անունն ալ ըսել ինձի, տիկին»:

«Փոքր ծեր կինը արծաթ դանդերու հնչուն ձայնին պէս ձայնով մը խնդաց:

«Ես անուն չունիմ — կամ այնչափ չատ անուններ ունիմ որ չեմ զիտեր թէ ո՞րը ընտրեմ: Բայց ինչ որ է, ես էի որ քու անունդ քեզի տուի. և կեանքիդ բոլոր օրերուն մէջ դուն իմս ես: Ես քու կնքամայրդ եմ»:

«Կեցցե՛ս,» գոչեց Իշխանիկը, «ուրախ եմ որ ձերն եմ, որովհետեւ ձեզ չատ կը սիրեմ: Կը հաճի՞ք դալ ու ինձի հետ խաղալ»:

Այսպէս նստան ու միասին խաղացին և կամաց կամաց խօսակցիլ սկսան:

«Հոս չատ կը ձանձրանա՞ս,» հարցուց փոքր ծեր կինը:

«Մասնաւոր կերպով չատ չեմ ձանձրանար, կնքամայր: Առատ ուտելիք և խմելիք ունիմ. ինչպէս նաեւ զատեր՝ պատրաստելու, և գիրքեր կարգալու համար, չատ մը գիրքեր»:

«Բանի մը պէտք չունի՞ս»:

«Ոչ մէկ բանի: Այո — բայց — եթէ կը հաճիք, կնքամայր, կրնա՞ք ինձի բան մըն ալ բերել»:

«Ի՞նչ տեսակ բան»:

«Տղեկ մը՝ հետը խաղալու համար»:

«Ծեր կինը չատ տխրեցաւ: «Աւա՛ղ, այն միակ բանը զոր չեմ կրնար տալ քեզի: Տղաս, ես քու բախաղ որեւէ կերպով չեմ կրնար փոխել. բայց կրնամ օգնել քեզի անոր համբերելու համար»:

«Շնորհակալ եմ: Բայց ինչո՞ւ համբերելու վրայ կը խօսիք: Համբերելու բան մը չունիմ»:

«Իմ խեղճ աղեկս,» ըսաւ ծեր կինը իր մեղմ ձայնին ամէնէն դորովալի մէկ շնչով, «համբուրէ լիս»:

«Ի՞նչ է համբուրել,» հարցուց զարմացած աղեկը:

Անոր կնքամայրը թեւերուն մէջ առաւ և չատ անդամներ զրկեց զայն: Տղեկն ալ կամաց կամաց սկսաւ անոր համբոյրները փոխաւորնել, բայց նախ քիչ մը տեղի ու վախկոտ ձեւով մը, և յետոյ իր պղտիկ ու տաքունի սիրտին բոլոր ուժովը:

«Դուք գրկելու համար իմ ձերմակ փխալի էս իսկ աղէկ էք, կարծեմ: Խոստացէք ինծի թէ ըստ պիտի չբաժնուիք ինծմէ:»

«Ես ստիպուած եմ բաժնուիլ, բայց քեզի նուէր մը կը թողում հոս, — քեզ զբօսցնելու մասին ինծի չափ աղէկ բան մը — բան մը որ կրնայ քեզ ուղած տեղը տանիլ, և կրնայ ցուցնել ամէնը դուր կը փափաքիս տեսնել:»

«Ի՞նչ է այդ:»

«Թուչող լօգիկ մը:»

Իշխանիկը տխուրացաւ: «Լօգիկ չեմ ուզեր. որովհետեւ դուրս չեմ ելլեր: Երբեմն դայեակը զիս տանիքը կը վերցնէ, և աշտարակին ծայրերը կը պտըտցնէ, բայց այդչափ միայն: Գիտէք որ ես անոր պէս չեմ կրնար քալել:»

«Ահա այդ ա՛լ աւելի մեծ պատճառ մըն է որ դուն հեծնես այդ լօգիկին վրայ, ատկէ դատ այս թուչող լօգիկը...»

«Լուցէք, դայեակը կու դայ:»

Սենեակին դուռին առջեւ ծանր ոտնաձայն մը, խռպուտ ձայն մը և սնակներու և ամանների ձայներ լսուեցան:

«Ան իմ դայեակս է որ կերակուրս կը բերէ. բայց ես կերակուր չեմ ուզեր. այլ ձեզ կ'ուզեմ: Անոր գալովը դուք պիտի մեկնի՞ք, կնքամայր:»

«Թերեւս, բայց շատ քիչ ժամանակի մը համար: Հոգ չէ. աշխարհիս բոլոր փականքներն ու արդելքները զիս չեն կրնար դուրս թողուլ: Ես պատուհանէն կը մտնեմ, բուխերիկէն կ'իջնեմ, դուն միայն թէ զիս ուզէ և ես կու գամ:»

«Շնորհակալ եմ,» ըսաւ Իշխանիկ Յաւակ, բայց փափաքի չափ կամաց ձայնով մը. որովհետեւ վերջը ըլլալիքին մասին շատ անհանգիստ էր: Դայեակը և կնքամայրը ի՞նչ պիտի ըսէին իրարու. ի՞նչպէս պիտի նայէին իրարու. երկու այսչափ տարբեր դէմքեր, մէկը խտաղէմ, դաժան, դայրացկոտ ու տխուր, իսկ միւսը՝ քաղցրիկ, պայծառ ու հանգաւոր իրեն ամառնային իրիկուն մը՝ արեւմարէն առաջ:

Երբ դուռը յանկարծ բացուեցաւ Իշխանիկ Յաւակ աչքերը դոցեց ու զողալ սկսաւ. բայց զանոնք բանալով տեսաւ թէ վախճալու պատճառ մը չկայ. իր սիրական ծեր կնքամայրը իր յաճախ տեսած երկինքի ծիածանին պէս մարած անցած էր: Սենեակին մէջ իր դայեակէն զատ ոչ ոք կար:

«Աս ի՞նչ անկանոնութեան մէջ է որ կը նստի Ձեր Արքայական Բարձրութիւնը,» հար-

ցուց դայեակը խստորէն. «սանկ կոյտ մը թափթիած գիրքեր, և ի՞նչ է այս քուրջի կտորը,» աւելցուց ան գիրքերուն քովը զըրուած պղտիկ ծրարին կից մը տալով:

«Օ՛, ոչինչ, ոչինչ — այդ ինծի տուր,» դու չեց Իշխանիկը և ծրարին հետեւէն փութալով դայն իր կրծկալին տակ պահեց, և յետոյ փութով գրպանին մէջ թխմեց: Թէեւ քուրջ մը եղած ըլլար այն, բայց ձգուած էր հոն ուր ան նստած էր, և կրնար անոր վերաբերող բան մը ըլլալ, անոր, այսինքն իր սիրելի, աղին և կնքամայրին, դուր իր մենաւոր, փափուկ ու կրքոտ սիրալին բոլոր սիրով կը սիրէր արդէն:

Այդ ձգուած բանը, թէեւ Իշխանիկը չէր գիտեր, իր սքանչելի թուչող լօգիկն էր:

(Շարունակելի)

ՅՕԴՈՒԱԾԱԳԻՐՆԵՐՈՒ

ԲԱԺԻՆ

ՔՐԻՍՏ. ԶԱՆԻՅ ԸՆԿԵՐԱԿՅՈՒԹԵԱՆՅ
ԳՆԱՀԱՏՈՒԹԻՒՆԸ ՏՐ. ՊԱՐԹՐՆԻ ՄԱՍԻՆ

Քրիստ. Զանից Ընկերակցութիւնները կատարելապէս միախառնարական Ընկերակցութիւններ ըլլալով Տր. Պարթընի անձին մէջ կը ճանչնան մէկը որ իր կեանքը այս ամենատուր կոչումին նուիրած է: Ան ոչ միայն միախառնար մը եղած է Թուրքիոյ, այլ նաեւ հանրաժանութ առաջնորդ մը միախառնարական դաշտին վրայ, և այժմ մօտաւորապէս իբր կրկու տասնամեակներ միախառնարական պես մը իրբեւ արտաքին գործերու Քարտուղարը Ամերիկ. Պարտիս, որ Ամերիկայի միախառնարական ամէնէն հին ընկերութիւնն է: Ուրախ ենք անոր դժբաւոր զրիչին և դրած հիանալի գիրքերուն համար: Ուրախ ենք անոր խօսած համոզիկեր ու պերճաբան ճառերուն ու պատուական ուղերձներուն համար: Բայց ամէնէն աւելի ուրախ ենք անոր Քրիստոնէական գեղեցիկ ու գիրն համար, որ ամէն ատեն պատրաստ է ծախսելու և ծախսուելու աշխարհի համար: Աղէկ է զիտնալ թէ մեր Ընկերակցութիւնը միշտ վաշխած է իր հաւանութիւնը և սրտազին յանձնարարութիւնը, և կը յուսանք թէ միշտ պիտի վաշխենք ալ: Աստուած օրհնէ զինքը, և իր հաւատքով զեղուն ու անձնազոհ ջանքերը:

ՊՈՐՏ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԱՐՏԱՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐԸ

ՎԵՐ. ԻՆՔԲ Ֆ. ՊԷԼ, Օգն. ֆարսուդար

Քանի մը տարուան սերտ յարաբերութեանէ ետքը մէկու մը հետ որ ընդհանրապէս իբրեւ անդերազանցելի ճանչցուած է իր գործին մէջ, առանց չափազանցութեան կրնամ ըսել թէ Ամերիկեան Պորտի նման կազմակերպութեան մը արտաքին գործերու Քարտուղարը, բառին ամէնէն շիտակ նշանակութեամբ, «ամէնուն հետ ամէն բան» է։ Ան այնչափ դատաւոր մըն է, որչափ փառաստարան մը, խրախուսիչ մըն է, որչափ և վարիչ մը, զիւսանագէտ մը՝ թէեւ ոչ քաղաքագէտ մը, հայրենասէր մը, և աշխարհաքաղաքացի մը, հայր մը, եղբայր մը և բարեկամ մը։

Ան առաջնորդ մըն է։ Ամերիկեան եկեղեցիներ, Պորտը և միախնարներ անոր կը հաշին առաջնորդութեան համար։ Կ'ալկնկալուի որ ան ամէնէն առաջ է դադափարներու, միջոցներու, հաւատքի, յայտի և ուրիշ ներշնչիչ ուժերու մէջ։ Ան մօտէն ուսումնասիրողի մը գիտակցութեան և տեսութեան հետ կը միացնէ նաև գործի մարդու մը քաջութիւնն ու հաւատքը, համակրութիւնն ու համբերութիւնը և անխնջ ջանքը։ Իր փորձառութեամբ գիտէ թէ ի՞նչպէս առաջնորդութիւնը պայքարի, զոհողութեան և յաջողութեան տեղը կ'անցնի։

Իր գործին նկատմամբ, սակայն, Քարտուղարին սիրտին ամէնէն սիրելի բնութեամբ, ծառայութեան գաղափարն է։ Ան ծառայելու համար կեցած է, ծառայելու արտաքին դաշտին միախնարներուն և անոնց միջոցով բնիկ աճեցուն եկեղեցիներուն՝ անոնց զօրաւոր ու աղնիւ առաջնորդներուն հետ, ծառայելու նոյն ինքն Պորտի, ծառայելու Ամերիկեան եկեղեցիներուն, որոնց նախնական գործը այս է։ Այս ծառայութեան ոգիին պատճառով է որ Տր. Պարթընի պէս մարդ մը ուղղամտօրէն կրնայ սպորադիկ «Հաւատարմաբար Զերդ»։

Ան միախնարներու կողմէ իր վրայ դրուած պէտքերու բնուր կը ստանձնէ և պահանջները իբրեւ անոնց փոխանորդը Պորտին և եկեղեցիներուն կը ներկայացնէ, կարելի եղածին չափ ճշդութեամբ, համակրալից ու համոզկեր։ Ան միախնարութեանց կը ծառայէ իբրեւ անոնց փաստարանը։ Սակայն չափ անգամներ ալ Պոր-

տի Վարչական Ժողովը կը սպասէ անկէ որ իբր դատաւոր գործէ։ Անոնք խնդրին իրողութեանց համար անոր կը նային և կարեւորութեան մասին անոր դատաստանին կը դիմեն։ Ան Պորտի որոշումները հաւատարմաբար պարտի տեղեկացնել միախնարութեանց այնպիսի ոգիով մը որ արտայայտէ ժողովին ուղղամիտ համակրութիւնը և նպատակը՝ օգնելու համար որչափ որ պատեհութիւն և կարողութիւն տայ Աստուած։ Արտաքին գործերու Քարտուղարը եկեղեցիներուն կը ծառայէ առանց տարրական պատասխանատուութիւնները ճանչնալով և եկեղեցիներու գերագոյն իշխանութեան գղացումը սնուցանելով։ Անոնք անոր կը նային արտաքին պայմաններուն բացառութեան և գործին մասին հաւատարիմ տեղեկութեան մը համար։ Ան ալ անոնց կը ծառայէ իմաստուն թելադրութիւններով ի մասին պէտք եղած գումարներու և անոնց խոհեմ գործածութեան։ Կ'օգնէ անոնց նպաստները կարելի եղածին չափ արժեցնելու։ Կը ծառայէ իր տեսութեամբ, նախաձեռնարկութեամբ և աշխատութեամբ։ Արտաքին գործերու Քարտուղարը կը փափաքի ամէնէն աւելի կենդանի Աստուծոյ ծառան ըլլալ։

Ոչ ժամանակը, ոչ ալ այս էջերը կը ներեն արտաքին գործերու Քարտուղարին գործին մանրամասն մէկ նկարագրութիւնը ընել։ Ան կը կարգայ այն բազմաթիւ նամակները որ քսան միախնարութիւններէ կը հոսին անոր պաշտօնատունը. միախնարական գործերը կը ներկայացնէ Դիւանին և Վարչական Ժողովին, կը հսկէ միախնարութիւններէ եղած տարեկան պահանջումներու վրայ, զանոնք Պորտին կը ներկայացնէ, յատկացումները կը թելադրէ, ամէն հարցերու համար ենթաժողովներու հետ կը տեսակցի, շարունակաբար վարչային ու երմտական հարցերու վրայ կը խորհի, անհամար խորհրդակցութիւններ կ'ունենայ միախնարներու և միախնարական գործի մէջ փորձառուներու, զիւսանագէտներու, խմբագիրներու, հովիւներու, խնդրուած կամ ակնկալուած նուիրատուներու, բնիկ առաջնորդներու և վերջապէս ուսումնասիրողներու և հետաքրքիրներու բազմութեան մը, բարեկամներու և մինչև իսկ թշնամիներու հետ. չենք խօսիր իր պաշտօնատան ընկերներուն մասին,

որոնք չարունակաբար կ'ընդմիջեն զայն իրմ
թելադրութիւն խնդրելով: Ընդհանրապէս ա-
մէն կիրակի և երբեմն լուր օրերու իրիկուն-
ները պէտք է յատկացնէ եկեղեցիներու, ա-
կումներու և մեծ դումարումներու մէջ խօս-
ուելիք միախմբարարական ուղեբաժնե-
րու: Շարժման միւս իրիկունները կը յատկացնէ մի-
ախմբարարական զարգացումի դործի մը, մասնա-
ւորապէս գրական դործի: Անոր օրը նկատելի
կերպով աւելի երկայն է քան այն որ կը պա-
հանջուի աշխատանքարարական միութիւններու
կողմէ, և բնականաբար, մասաւոր անդադրում
դործունէութեամբ և գրգռութիւններով լեցուն-
է: Յաճախ Քարտուղարը կը ստիպուի կէս գի-
շերուան կառախումբով մը երթալ Նիւ Եորք,
որ ամէն տեսակէ ունկարագիրէ մասնաւոր ան-
յարանուանական ու միջազգային ժողովներ կը
դումարուն: Կրնայ այդ Տեղեկութեան և խոր-
հրդակցութեան Յանձնախումբի ժողով մը ըլ-
լալ. կրնայ Ամերիկայի և Քանադայի Արտա-
քին Առաքելութեանց Ներկայացուցչաց Յանձ-
նախումբի ժողով մը ըլլալ, կամ կրնայ Հիւ-
սիս. Ամերիկայի Եկեղեցիներուն Դաշնակցու-
թեան խորհուրդին Միախմբարարական Յանձնա-
խումբին մէկ մասնաւոր ժողովը ըլլալ, կամ
Լէյք Մոնանքի իրադադրութեան ժողով մը, կամ
ժողովը նոյնիսկ մեծ Յարատեւութեան Յանձ-
նախումբին, որ Բողոքական Բրիտոնէութեան
գրեթէ բոլոր համայնքները կը ներկայացնէ և
Բրիտոնի միացեալ եկեղեցիին աշխարհի վրայ
միախմբարարական գիւնադրութիւնը կը ձեւա-
կերպէ: Մինչև և իսկ այսպիսի դումարումնե-
րու մէջ ժողովի մէջ ժողով և անհամար տե-
սակցութիւններ կան: Դժուար է տեսնել թէ
Քարտուղարը ո՛ր կը գտնէ ժամանակ ու ե-
ռանդ սիրա ու գլուխ լեցնելու՝ երբ դուրս տա-
լու պահանջը այնչափ ահապին է:

Կառավարութեան հետ այս կամ այն կա-
րետոր խնդրին մասին տեսակցութեան համար
գէպ Ուսչինկիթըն եղած կարճ այցելութենէ
մը ետքը, թերեւս Ռարաուզարը պարտի քա-
նի մը օրուան համար ճամբարդել գէպ Արեւ-
մուտք՝ այցելու հարուստ մարդիկ որ կը շահա-
վորագործին կրթական, բժշկական և ձեռար-
ուեստական գործերու պէտք եղած մեծագու-
մար զբամազուխներ հաստատելու համար։
Հոն խիստ պէտք է պատասխանել թերթերէ ու

մանց որոնք այս կամ այն խնդրին մասին
Քարտուղարին դադարաւորը կը հարցնեն : Յե-
տեյ կարգը կու գայ լուծով դառնալու պաշ-
տօնատուն սկսելու համար մշտապատրաստ
գործերը , որ միսիոնարութեանց կողմէ՛ Քար-
տուղարին դատողութեան կը ստատեն , կամ
մէկ երկու ժողով ունենալ Պարտի ինստա-
կալաց ժողովի անդամներուն , ենթամոզով
բուն , վարչական ժողովին հետ , և վերջապէս
Քարտուղարին բացակայութեան ատեն դիմում
թղթով լուծելու հետեւ զէջին նայելու հաճոյք :

Բայց ես դեռ Քարառուղարին բերնէն չեմ
լսած թէ ինքը գործին այսինչ ճիւղը չսիրեր։
Անոր սիրտը զեղումն թափով մը կ'երթայ միշտ
սիրտարնեւրու և անոնց բնիկ ընկերներուն։ Անոնց
բեռները իրն են, ինչպէս նաև անոնց
յոյսերն ու ակնկալութիւնները։ Սիրտի բազմամեայ
մշակումով, շատ ընթերցումով ու մըտածութեամբ, և Աստուծոյ Թաղաւորութիւնը
արտասահմանի մէջ յառաջ տանելու հարազար
աշխատութեամբ Տր. Պարթևի պէս Քարառու
ղար մը իրապէս եղած է «Աշխարհի բարեկամ
մը» և մարդկութեան ծառայ մը ամէնուրեք։

Պոսթրն

Վ ԱՌ ԱՐԱՆԻՍ ՔՈՎ

ԱԿՆՈՑՆԵՐԸ

(U S N R E)

(Գար. Ըստիւորդ քիւիկն)

Ակնոցներ... դեղին, դալիանյար, տպոյն, նախաձի ակնոցներ, չար, սեւ նախաձի, սնաւեր, ազգակործան, ուղեւորան և գիւտա-
յին մոլորութեան, զազկո՛ր ակնոցներ։ Ինչո՞ւ յաւ-
ջողի կիրակուտը, անծաղանակ ապրանք ինչո՞ւ
դնէ այսինչ վաճառականը, ինչո՞ւ փայլուն և
նախասնձկի դիրք ունենայ այսինչ վարժարա-
նը, այս կամ այն անձը ինչո՞ւ շատ սիրուի-
կարելի՞ րան ուր ա՛յնչպի յարգուի, մեծար-
ուի, դրուատուի այս զաստիարակը, այդ և-
րէցը, այն վարդապետը, և ե՛ս, ե՛ս, չի յա-
ջողիմ, սնանկանամ, ամէնուն ատելի, ամէ-
նուն ծաղր ու ծանակլին, թուք ու մուրին
մատնուած յուղուիմ, կատգիմ, փրփրիմ...

Հնա՞ր է միթէ լուսնկայի նման աղուորիկ դէմք մ'ունենալ այնինչ... ունիւն, բաղմամբիւ թեկնածուներու, խօլ սիրահարներու հոյլեր տանիլ ընդքարչ իր ստուերին ետեւէն, հիացողներու դասակներ կախել իր մեղրածորան շրջմաներէն՝ չքնադապեղ Օփելիսային... Ինչո՞ւ տիկին Սիրարփի սիրամարդի մը պէս զարդարուի, ըզձանոյշի մը պէս հետապնդուի և Աստղիկի մը նման պաշտուի... մինչ ես, տգեղ, կուտած, ցեցակեր կմախք մը միայն տեսնեմ չորհրաց հմայքներու աւանդապահին առջեւ կանգնած, սիրոյ մշտափթիթ ու կենսապարգեւ Ժպիտներու փոխան՝ հեզնոտ, դառնացողիչ քթիծաղներու միայն արժանանամ, և արտասուեմ լուիկ, յաղթուած բուռն կիրքերէս, աղէկէզ, սուր, ցաւաղին և յուսահատ ճիւղէր միայն թռչին ջախջախուած սրտէս, և հալուճալով մը հասնի՛մ այդ լլկանքիս մէջ...

Ակնոցներ՝ չարակերպեալ, «ինչո՞ւ քուրիկս կարմրուկ փոքին հագնի, ես՝ սեւ», «եղբայրս մեռածքէ փողկապ դրուի, ես՝ հասարակ կտաւէ», «էֆէնտին ֆէյրապ ուսէ, ես՝ չոր հաց», «Հոյակապ պալատի մէջ ընակի ան, ես՝ ցած և խորխուր խորճիթի», «դուն՝ ոսկիներու մէջ տապալակիս, համադամներով յափրանաս, ես՝ օրերով ծոմապահութիւն ընեմ ու մոխիրի տակ թաղուի՛մ...» Եւստիսի ակնոցով արտնջողներու թիւն ո՛րքան շատ է արդեօք՝ բաղդատմամբ անոնց՝ որ միայն գոնորեալ ու երախտագիտութեան աղօթքներ կը մրմնջեն:

Ակնոցներ... սե՛ւ, միզապատ ու մթադոյն ակնոցներ՝ յոռեստութեան, մեղադրանքութեան, յոռաստութեան... Ամէն ինչ մութ տեսնել տակերքի անեղբութեան մէջ, ամէն բան չփոթել խաւարին հետ: Կրքոտ բիւրերու, ճպոտ կոպերու, կեղտոտ փեղկերու վրայ դրուած սե՛ւ ակնոցներով՝ դիտել ամբողջ մարդկութիւնը, կանուխ յտիրացած, երիտասարդ ծերացած, զգուած՝ կեանքէ, ապտակուած՝ բախտէ և լքուած՝ սէրէ: Միթէ ամէնքն ալ սեւեր հաղնելով կրնա՞ն իրենց սե՛ւ հովիւները ճերմկնել... միթէ մեծակեացներ, կուռակրօններ, ճգնաւորներ, աշխարհատեացներ՝ իրենց դանկերը պաղ մարմարիտնին ու չոր փսիաթին քսելով և իրենց ճակատները ցաւցունելով՝ կրնա՞ն վայելել և

բանութիւնը, հոգեկան ճշմարիտ երջանկութիւնը... Տեսնել հոգիներ՝ տխուր, յուսահատ հոգիներ, որոնք ինքզինքնին անանկ թանձրորմ մեծաոսմաններու, հաստ պատերու մէջ են բանտարկած՝ ուրիշ աշխարհային ո՛չ մէկ բան կարենայ ներս մանել. պատե՛ր՝ որոնց նեղ լուսամտներէն միամիտ դանդաղատուն մը, անտարբեր երգիք մը, կամ հոգմատատան ուռի մը միայն կ'երևի և հեռուներու դաշտանկարն ամայի՛... Ակնոցներ՝ յոռեստութեան, — «Ձախորդ է դործերնիս, առեւտուրը դադրած է, տօնալաճառն անյաջող էր այս աշուն», «Երաշտ է հողը, եթէ այս ամիս ալ, այս չաբաթ ալ չանձրեւէ, անխուսափելի է սովը», «Հիւանդ եմ, խանդարուած է սամոքսս. քուն չունիմ գիշերները», «Բժիշկը յոյս չի յայտնէր դաւակիս ապաքինելուն», «Դպրոցի պիւտճէն չի ներեր. թոշակի բարձրացում անկարելի է, աշակերտները կը ցրուին, օտար, ձրի վարժարաններ կ'երթան», «Տղա՛ս, մի՛ կարդար շատ, Տէրտէր, Վարդապե՛տ դիտի՛ ըլլաս», «Աղջիկս, տան դործի նայէ, դպրոց երթաս ի՞նչ ընես, կ'ուզե՞ս թեթեւութիւն, նորոյթի դերի ու պշտէր ըլլալ», «Վարժապետ չունիմ դպրոցիս փրաւ, աղէկ որ հայրս փեսայիս չառաւ, ի՛նչ աղէկ եղաւ, ի՛նչ աղէկ եղաւ...»

Յոռեստութեան ակնոցն ալքը դրած, ինչո՞ւ կը դողաս բախտին Ժպիտին առջեւ, և կասկածոս չնշառութեամբ մը կ'ըմբռնենես քու խնդութիւնդ. նայէ՛ դիմացդ նստողին, անհրաժեշտ քաղցէ մաշած վախ ագէմք մը, ցեցակեր կմախք մը, — կը խնդայ, կը խնդայ անփոյթ, բարձրաձայն քրքիջներով՝ ակունեւրուն մարդարտէ շարքը ցուցնելով քեզի: Հանէ՛ այդ սեւ ակնոցն աչքերէդ: Եւ դադրէ՛ արտնջելէ: Ժամանակը կեանքն է յաւիտենականութեան: Ինչո՞ւ ուրեմն քու երգդ ու կեանքդ ա՛յնքան տխուր ըլլայ. հանէ՛ այդ սեւ ակնոցը, մի՛ ատեր կեանքը, սիրէ՛ դայն, ընտրէ՛ դայն. բայց դորձածէ՛, և դորձածէ՛ ի բաւին, ընտրէ՛ լոյսը, բայց ցուցցո՛ւր դայն, մի՛ գնիր դրուանի տակ. ընտրէ՛ դուարթութիւնը, նուիրէ՛ առաւան դօրութիւնդ, կորովդ ու խանդդ, և Աստուած պիտի պահէ քեզ իրիկուան խոնջանքէն: Ո՛հ, քանի՛ օն հաճելի է կեանքը, երբ անմեղ են բերկրանք ու դրօսանք, մե՛րն է երկիրը, մե՛րն է երկինքը, ուրեմն ինչո՞ւ վախնանք ապրելէ և մեռնելէ:

Ակնոցներ... վայլո՛ւն, գեղեցի՛կ, չափազանց շառաւետաբեկան. ամէն ինչ շողուն տեսնել, երեւակայել, փափաքել, երկիրը միշտ դալար, հողը միշտ արգաւանդ, դաշտերը սափարակ — ո՛չ լեռ, ո՛չ ձոր, վի՛հ կամ անդունդ, ո՛չ խոչ ու խռոթ. ծովը խաղաղ, երկինքը միշտ պայծառ, գէժերը միշտ գուարթ տեսնել, աչքերը՝ միշտ ժպտուն, մարմինը՝ կատարելապէս առողջ, սիրտը՝ անվրդով, հոգին՝ թեթեւ, տունը, ընտանեկան յարկը՝ մանրանկարը սուրբ եղեւիլ, բո՛յն խաղաղիկ՝ անչահախնդիր, աննենդ ու անկեղծ սիրոյ։ Եկեղեցին միշտ բարեկարգ, նախանձելի վիճակի մը մէջ տեսնել, դպրոցները՝ միշտ ծաղկեալ, յառաջացած, ուսուցիչները՝ ճշգրտահ, փութկոտ, ժիրժաման (prompt), պարտաճանաչ, գիտակից՝ իրենց բարձր կոչումին, նկարագրի աչք, հետապնդող՝ դադափարականի մը, ազնիւ, վերացնող խեղճի մը, հաւատարիմ և անձնուէր։ Խնամակալութիւնն ու հոգաբարձութիւնը՝ միշտ հողածու, պարտաճանաչ, խոտամաւաղահ, ողջամիտ և անկաշառ տեսնել, ծառաները, սպասաւորները՝ միշտ պարկեշտ, ուղղամիտ ու հաւատարիմ տեսնել։ Ո՛հ, այս ակնոցները որքա՛ն մարդիկ խաբած են ու կը խաբեն չարաչար, անհատաբար, ընկերաբար, աղբովին, ծայրայեղ շառաւետաբեկան ու սրագլորստաբեկան ակնոցներ,...

Ակնոցներ... դողաւոր, ճղճիմ, կրանաւետաբեկան. չի տեսնել հեռուն, չի թափանցել հորիզոնէն անդին, չի խորհիլ ապագան, չի գուշակել վաղը... վա՛ղը՝ որ պիտի յատկանշէ անհատը, ընտանիքը, ազգը, համայն մարդկութիւնը։ Տեսնել միայն մօտը, սոսկ ներկան, այսօրը, այս ժամը, այս վայրկեանը եւեթ... Ընտանեկան դժուարութիւններ, անհամաձայնութիւններ, ապերժանկութիւն, — պատճառ, կարճատեսութիւն. առեւտրական ձախորդութիւններ, — պատճառ, անհեռատեսութիւն. տնտեսական տաքնապ, դարձեալ կարճատեսութիւն, թիւր դատողութիւն և կոյր վստահութիւն՝ մարդկային յեղեղուկ բարքերու և ունայն խոստումներու... Մտաւոր աղքատութիւն, անանկութիւն բարոյական, սո՛վ կրօնական, — պատճառ, բարեմիտ կարճամտութիւն և երանելի՛ դոհունակութիւն...։

Ակնոցներ... բլշած, ազօտ, նսեմացած

ակնոցներ՝ կոյր ապերախտաբեկան։ Մոռնա՛լ ինչ որ ընդունած, վայելած ես, և յիշել միայն՝ ինչ բարիք որ ըրած, ինչ որ տուած ու չնորհած ես, մոռնալով այն առածը՝ որ կ'ըսէ, — «Պղնձի վրայ գրէ ընդունած բարիքներդ, ու աւազի վրայ՝ ըրածներդ»։ Այս նսեմ ակնոցը՝ ո՛րքան բարեմիտ, ազնիւ հոգիներ վշտացուցած և զանաւոր կրկին բարեբարեւէ հա պահած է։

Ակնոցներ... կաւիածի և անխառնաբեկան։ Մահը՝ ամէն ցաւերէ, վիշտերէ կ'ազատէ հոգին, բայց կատկածը՝ անմահութիւնէն լոյսը կը դողնայ։ Անխառնաբեկան ակնոցներ, — ըսել՝ թէ «անյատակ վի՛ի մը քարէ մուտքն է գերեզմանը»։ Նխքապաշտաբեկան ակնոցներ, — նիւթին հետ, գերեզմանին հետ կը վերջնայ ամէն ինչ... Անխոս, անբարբառ, քանի՛նէ՛ր արդեօք կը կրեն այս սեւ ակնոցները, — բառ մ'անդամ չեն արտասաներ, բայց ի՛նչ կը ցուցնեն իրենց գործքերը, իրենց ապրելակերպը... Ո՛հ, կասկածը... կասկածը ծուլութեան մէջ կ'ածի, իսկ Հաւատքը՝ բարի գործքերու մէջ — ...։ Հանկնք, հանեցէ՛ք այս սեւ ակնոցները՝ որոնք միայն խաբելու ծառայած են մարդը, դառն պատրանքի մտանած և յուսախաբ ըրած են հպարտ եւր, և ո՛չ այլ ինչ... Հանկնք, հանեցէ՛ք, ալ մի կրէք այսօրինակ ակնոցներ, ալ հերիք է։ Ժամագործին ապակեդարանին, ակնոցավաճառին ցուցափեղկին մէջ, թղթածրարներու փաթթուած, փոքրիկ, սիրուն թաւեայ տուփերու մէջ, ի՛նչ ակնոցներ կան գեռ, ընտիր, գեղեցիկ, թանկալին, — երթանք, գնենք զանոնք, սուսնց բացառութեան կրենք, գործածենք զանոնք — ։» Այս բացազանչութիւնը կ'արձագանդէ օդին մէջ... բա՛յց, ո՞վ պիտի բլլայ լսողն ու գործադրողն արդեօք... իբր «ձայն յանապատի» պիտի ցնդի՞ արդեօք...։

Ակնոցներ... անմեղ ու չինիլ հեւաբրնոքեան, ռևանազնիլ հեւագոտաբեկան, օգտակար իրերաբնեւորեան։ Ամէն վայրկեան ուշադիր բլլալ դիտնալու, հասկնալու՝ թէ ի՛նչ կայ «Աջ ու Ձախ» «Ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ»։ Թէ ի՛նչ կը մարդարէանայ Հ. Մարկիլոն, ի՛նչ կը տրամաբանէ Վեր. Ա. Շերառն. ի՛նչ կը նշմարէ Դեռ, ի՛նչ կը տպէ ռանոյ, միտքը կը վերացնէ՞ն, հոգիին թռիչ կու տա՞ն մեր պարբերական թեր-

թեր, Առեսաբերն ի՞նչ կ'աւետէ, Կոցնախն ի՞նչ կը ձայնէ, Մշախն ի՞նչ կը ցանէ, Ուսանն ի՞նչ կը ներկայացնէ, Շանքն ինչե՞ր կ'արձակէ, Նոր-Այգն ի՞նչպէս կը ծագի, Մարմնաւարդն ի՞նչպէս կը հրահանուի . . . :

Հետաքրքրութեան ախնոցով դիտել ուշադիր՝ անցած փողոցդ, ճամբադ, լեռներն ու ձորերը, դաշտն ու հովիտը, եմակն ու ծմակը, անապատն ու անտառը, քարն ու հողը, աւաղն ու փոշին, ծովն ու գոլորշին, հիւղակն ու պալատը . . . դիտել աչքերն ու ձաւանները՝ բիւրաւոր մահկանացուներուն՝ որոնց կը հանդիպիս, որոնց հետ կը յարաբերուիս, կ'առնչանաս, որոնց կը դառախօսես, կ'ուսուցանես: Օ՛հ, ինչե՞ր չի տեսներ հետաքրքրութեան ախնոցը: Դիտել թէ արդեօք կանտնաւոր ե օրինաւոր կերպով կը կատարուի՞ն եկեղեցական պաշտամունքներ, կատարեալ ճշգրտահաշիւութեամբ, խղճմամբէն ու խնամով կ'աւանդուի՞ն անխտիր ամէն դասեր, վաճառականութեան մէջ կը յարգուի՞ ուղղամտութեան սկզբունքը, համերաշխութեան ոգին կը տիրէ՞ ընկերական կեանքի բոլոր խաւերուն մէջ, ընտանեկան յարկին ներքեւ բոյն դրած է ճշմարիտ սէրն ու փոխադարձ կարեկցութիւնը: Դիտել թէ արդեօք իւրաքանչիւր անհատի իմացական ջանացողութեան համար ունեցած պարտականութեան զգացումը ըստ արժանւոյն թափանցած է գիտակցութիւնը, իմացական զարգացման բաղձանքը կը յուզէ՞ մարդկային սեռի մեծամասնութիւնը, նոյն խել անոնք՝ որոնք գիտուն եւ ուսեալ կը համարուին, ունի՞ն, կը կրե՞ն այն զգացումը՝ զոր պարտին տածել՝ գիտնալ՝ գիտնալով համար: Առանց խղճահարութեան կարելի չէ՞ ըսել թէ նոյն խել ամէնէն պարկեշտ, բարեկիրթ եւ ուղղամիտ անձեր՝ անմշակ թողած են եւ կը թողուն իրենց ուղեղը, բնաւ չի խորհելով զարգացնել իրենց մտային կարողութիւնները — ինչ որ ա՛յնքան կարեւոր է բանական էակին համար: Իրենքդ իրենք աշխարհին երջանիկները համարողներ ըստ արժանւոյն կը զգա՞ն մտաւորական, իմացական կեանքին կարեւորութիւնը: Իմացականին բոլոր չփեղուցիւններն ու հմայքը, հեշտանքն ու վայելքը, ի՞նչքան տկար, քանի՞ աղօտ ցոլացում մը միայն ունեցած են — սղէտի մը, ապուշի մը գիտակցութեանը

մէջ . . . : Արդեօք ըստ արժանւոյն բմբռնուած ու զգացուած է իմացական մարդանքի անհրաժեշտութիւնը, մտամարդութեան ո՛րքան կարեւոր պէտք մը ըլլալը — մանաւանդ իգական սեռին համար, թէ Մեղեկադիի հետ պիտի ստիպուինք ըսել թէ, քիչ բացառութեամբ, իմացական ծուլութիւնը եղած է եւ կը մնայ գլխաւոր թշնամին կնոջ՝ փափուկ սեռին: «Կնոջ հողին» կ'ըսէ Հրանտ Ասատուր, «նուրբ այնքան, զգայուն, գուրգուրալի, տաղանդներ եւ հանճարներ ներշնչած է, բայց շատ քիչ կլինէր կըցած են իրենք իրենց տաղանդով անմահանալ: Յիշեր, շատ քիչեր գտնուած են անոնց մէջ որ կըցած ըլլան մտաւորականութեան բարձր սիւրճակներու մէջ սաւառնիլ, եւ իրենց հոգւոյ զգայութիւնները զրաւան ձեւի մը տակ պատկերացնել: Հոգեբան կլինէր շատ գտնուած են անհիկրայ, բայց իրենց հոգեբանական գիտողութիւնները զրաւորապէս ապագային աւանդող կլինէր մատի վրայ կը հաշուուին, եւ զրադիտութիւնները, ամէն ժամանակներու մէջ, չքնաղ էակներ եղած են, որոնք կու գան կ'անցնին չլացուցիչ երեւոյթներու պէս:»

Հետաքրքրութեան ախնոցներով հետազօտել, վնասել՝ թէ ի՞նչ միջոցներ կը պակսին, կան կամ կրնան գտնուիլ աղնուացնելու ընկերական բարքն ու վարքը, նիստն ու կացը, կանգնելու բարձր նկարագիրը, բարձրացնելու բարոյական մարդը, որպէս զի կարողանայ վարել մաքուր, անարատ, սուրբ կեանք մը՝ քան խօսիլ, մտածել, երեւակայնել անոր վրայ: Սուրբ կեանքը, գեղեցիկ լուսաշատարակը չէ՞ ան՝ որ երբեք զանգակ չի հնչեցնէր, թնգանոթ չարձակէր իր փայլիլը, իր լուսաւորելը ցոյց տալու, հոգակեղու համար, բայց միա՛յն, ու միա՛յն կը վառի՞, կը փայլի՞ մինչեւ առաւօտ . . . : Ու այդ տիպար կեանքեր ձեռնարկած են մոցնել՝ հասարակութեան, հրապարակային գործերու, կեանքի ամէն խաւերու մէջ — ճշմարիտ սկզբունքները բո՛ւն Քրիստոնէութեան, այդպէ՞ս է արդեօք, երանի՞ թէ . . . զի ա՛յդ, միայն ա՛յդ կերպով պիտի յեղաշրջուի համայն աշխարհը, պիտի բարեկարգուի ամբողջ մարդկութիւնը, Բեթլէհէմի առաջին պէս շողուն ցոյց տալով միակ մտաւոր պարը վեհ առաքինութեան, վսեմ հանճարի ու ճշմարիտ մարդկութեան . . . :

(Շարունակելի)

ՇԱՐԱԹԹ ԹԻ ՄԻԱՇԱՐԱԹԻ

ՎԵՐ. Կ. ՅՈՎՀԱՆ Յ. ՍԻՆԱՆԵԱՆ
Ե.

Գ. ՇԱՐԱԹԱՊԱՀՆԵՐՈՒ ՎԱՐԿԱԾՆԵՐԸ.
1912ի դարնան մէջ երբ Տիսանի չորհրդարանը Ստանտոնի արիքները ճեղքելով կը սուրար արադասա՛, յանկարծ մեծ տառնակոյտի մը զարնուելով կորսուեցաւ: Անշուշտ նախապէս ստանալոյտին մէկ փոքր մասը տեսնուեցաւ, բայց յետոյ ստանանկոյտը իր վիթխարի մեծութեամբ զարկուաւ եւ ընկղմեց հակայ չորհրդարանը: Շարաթապահներ տառնակոյտի նման կը ցուցաբերեն իրենց վարդապետութիւններուն մէկ փոքր, հրապուրիչ մասը միայն, որպէս զի հրապուրեն ուրիշները, յետոյ հակաքրիստոնէական վարէլածներով կործանելու համար զանոնք:

Շարաթապահներու մարդարէութիւն, Միա Հուայթ, 1844 ին, իր 17 տարեկան հասակին մէջ, երկինքէն կ'ընդունի Աստուածային յայտնութիւն մը (Աւեստան, 1906, 454—455), որուն համաձայն հաւատացեալներ (Շարաթապահներ) եւ ոչ-հաւատացեալներ (Քրիստոնեաներ) կ'աղօթեն Յիսուսի, մինչ Ան կը բազմէր իր սրբարանին մէջ: Հաւատացեալ Շարաթապահներ արթնութեամբ կ'աղօթեն, մինչ ոչ-հաւատացեալ Քրիստոնեաներ՝ անհոգութեամբ եւ անտարբերութեամբ: Եւ ահա այդ միջոցին Յիսուս կը փոխէ իր տեղը. հաւատացեալներ տեսնելով տեղափոխութիւնը իրենց աղօթքներէն կ'ուղղեն Յիսուսի վերջին բնակարանին, բայց ոչ-հաւատացեալներ անզխտակցօրէն կ'ուղղեն իրենց աղօթքները Յիսուսի նախկին բնակարանին, ուր Ստանտոն բազմած էր դահլիճայ: Եւ այսօր բոլոր Քրիստոնեաներ Ստանտի կ'աղօթեն, և Ստանտ կը ստանան իրենց պատասխանը: Ողջամիտ մարդ մը չի կրնար ընդունիլ այսպիսի ծիծաղաշարժ յայտնութիւն մը իբրեւ Աստուածային: Եթէ Քրիստոնեաներ Ստանտի կ'աղօթեն, այն ատեն ինչո՞ւ Քրիստոնեաներու մէջ հոգեւոր արթնութիւններ տեղի կ'ունենան իբրեւ իրենց աղօթքներուն պատասխան: Այն ատեն ի՞նչպէս հազարաւոր զինեմուներ ձգելով իրենց վատթար ունակութիւնը կրցան ըլլալ բարի եւ առաքինի Քրիստոնեաներ: Ի՞նչպէս բւերաւոր մեղաւորներ իրենց երկրաքարչ մեղքերը թողելով կրցան

ապրիլ աւելի սուրբ եւ աւելի բարձր կեանքով: Ստանտոն մեծապէս հակառակ է հոգեւոր արթնութիւններու. ան փոխանակ արթնցնելու աւելի կը քնացնէ, եւ զինեմու փոխան աղատելու իր մոլութենէն աւելի կը վատթարացնէ եւ մեղաւորը պիղծ մեղքերու աւելի խորը կը մըխըրճէ: Ահա Ստանտի քործը: Միա Հուայթի մարդահար եւ զիւական յայտնութիւնը եւ Քրիստոնեաներու աղօթքներուն բարերար պատասխանները զիրար կը հակառն մեծապէս:

Մարաշէն Պաղատասար Աճէմեան եւ Կ. Պոլիսէն Մարաիրոս Կ. Փափաղեան երկար տարիներ Շարաթապահութեան մէջ մնալէ ետքը՝ կը դառնան Հայ. Աւետ. Եկեղեցիին ծոցը, եւ իրենց փորձառութիւնները եւ Շարաթապահութեան հիմնական վարդապետութիւնները կը ներկայացնեն Աւեստանի մէջ (1906, 454—455, 566—567): Ուշագրաւ են Շարաթապահներու յետագայ վարդապետութիւնները:

1. Աստուած մարմին ունի. — Աստուած քանի որ մարմին ունի, իր տեղը կրնայ պարապ մընալ: Սբ. Գիրքը ընդհակառակը կը ներկայացնէ զԱստուած իբրեւ անմարմին հոգի մը (Յովհ. Դ. 24): Եւ Աստուած իբրեւ հոգի անտեսանելի է մարմինի աչքերուն (Յովհ. Ա. 18, Դ. 12, Զ. 46, Ա. Տիմ. Ա. 17, Զ. 16): Մարմինը բաղադրութիւն մ'է անթիւ հիւլէներու, սակայն Աստուած պարզ եւ ոչ թէ բաղադրեալ էութիւն մ'է: Մարմինը կը սահմանափակուի տեղի մը մէջ, եւ եթէ Աստուած մարմին ունի, այն ատեն չի կրնար ամենուրեք ըլլալ. եւ եթէ ամենուրեք չէ, ուրեմն ամենազէտ չէ, եւ չի կրնար լսել նոյն իսկ հաւաստեալ Շարաթապահներու աղօթքները: Միեւնոյն ատեն մարմնաւոր Աստուած մը անկատար է եւ կախում ունեցող էակ մը, վասն զի մարմինը չի կրնար անկախ ըլլալ: Ամէն պարապայի տակ սահմանափակ, ազէտ, անկատար եւ կախում ունեցող Աստուած մը Աստուած չէ բնաւ (Աւեստան, 1906, 435—437): Ահա Շարաթապահներու սոյն վարկածին հետեւութիւնը:

2. Քրիստոս արարած է. — Առաջին արարածն է նա, որմէ ստեղծուած են բոլոր արարածները: Մէկ խօսքով՝ Քրիստոս Աստուած չէ, Շարաթապահներու կարծիքով, քանի որ արարած է:

3. Սբ. Հոգին Աստուած չէ. — Շարաթապահ-

ներ Սր. Հոգին կը նկատեն սոսկ Աստուծոյ շունչը կամ զօրութիւնը, եւ ո՛չ թէ տարբեր անձ մը երրորդութեան մէջ: Այսպէս երրորդութեան վարդապետութիւնը չեն ընդունիր:

4. Մարդը հոգի չունի. — Աստուած առաջին մարդուն մէջ իր շունչը փչեց, եւ մարդը հոգի չունի, այլ՝ Աստուծոյ շունչը՝ որ մահուան ատեն կ'երթայ կը միանայ Աստուծոյ հետ եւ կը կորսուի, ինչպէս զեարը կը թափի անսահման ովկիանի մէջ եւ կը կորսուի. եւ ա՛յլ մարդը չապրիր: Սակայն Աստուած յետոյ կըրկին կը ստեղծէ մարդը վերջին օրը «հոգեւոր եւ անիմալ մարմինով, եթէ արդար է. բայց փոխելի մարմինով, եթէ չար է» (Աւետարեւ, 1905, 819): Ահա Շաբաթապահներու վարկածը: Սակայն եթէ մահուան ատեն մարդուն մարմինը հոգ դառնալով կը խառնուի ուրիշ մարմիններու, եւ հոգին ալ Աստուծոյ հետ միանալով կը կորսուի, ա՛յլ մէջտեղը պատասխանատու անձ մը չի մնար, եւ վերջէն ստեղծուած նոր մարդը ի՞նչպէս պատասխանատու կրնայ ըլլալ առաջին մարդուն գործերուն համար, քանի որ տարբեր է առաջինէն:

5. Միւ Հռայք մարգարեանի եւ. — մարդահար եւ զիւական յայտնութիւններ արտադրելու համար:

6. Տասնորդը պարսկականութիւն եւ. —

7. Աստուած հիւսիսային կողմը կը նստի. — Սր. Գիրքը այսպիսի վարդապետութիւն մը չունի:

8. Չարերը պիտի այրին. — Դժոխքի մէջ մեղաւորներ այրելով պիտի փճանան եւ պիտի անհետին իսպառ:

9. Միւ, ձուկ, հաւկիթ, քեշ, խահուէ, ձուկ եւ անասունք արտադրուած բաներ ապօրինաւոր են:

10. Կիրակին զագակին կնիքն եւ, իսկ շաբաթը Աստուծոյ կնիքը. — Ո՞վ կրնայ ապացուցանել թէ Յայտ. է. գլխուն մէջ յիշուած Աստուծոյ կնիքը Շաբաթապահութիւնն է, եւ զագակին կնիքն ալ կիրակին: Սր. Գիրքին մէջ ակնարկութիւն անգամ չկայ այս մասին: Սակայն Շաբաթապահներ կը գնեն Սր. Գիրքին մէջ երեւակայական զաղափարներ, եւ Սր. Գիրքին համարներուն կ'ընծայեն մարդահար եւ քմածին մեկնութիւններ:

Տիգրանակեր

(Շարունակելի)

ՔՐԴՕ—ՀԱՅ ՑԵՂԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՔՈՒՐԴԻ ՑԵՂԱՅԻՆ ՅԱՏԿԱՆԻՇԸ

Խ. ԼԵՒՈՆԵԱՆ

Մենք՝ դաւառացի Հայերս՝ խորին զարմանքով կարդացինք Սեւակեայի խմբագիր Մէլլանդատէի ցեղաբանական այն արտառոց ենթադրութիւնը, որով ինք կը ձգնէր հաստատել թէ Հայեր Քուրդերէն ծագած են(?), եւ թէ անոնք թերեւս Քրդական թագաւորութեան մը անցեալին իրենց վերագրած են(?): Դարձեալ, խմբագրի մը անվայել այս արտաձայն անդիտակցութեան մը վերջ՝ համարձակած էր մինչեւ իսկ գիտական ստուգաբանութիւն մ'ալ յերկրել, ըսելով թէ Ուրարտու նոյն է Քուրդ կամ Քուրդու անունին հետ(?):

Արդեօք ի՞նչ մեկնութիւն կարելի է տալ յարգելի խմբագրին այս գրուածներուն: Եթէ ատոնք առաջ կը բերէ սոսկ իր ազգայնական մարմաջը զոհացնելու դիտումով, թող գիտնայ թէ Միջին Դարերու մէջ չէ որ կ'ապրինք, հալած իւղի պէս կ'լլելու եւ մարսելու համար անխելք խօծայի մը կամ ճպտոտ ձգնաւորի մը երկնատուր համարուած վճռական պատգամները: Քանի որ ներկայ դարը գիտական ու քննադիրական դար մը լինելով՝ թոթովախօս մանուկն անգամ քննական աչքով կը նայի իր լսածներուն եւ ուսածներուն վրայ: Իսկ եթէ իրեւ նոր իմն ազգաբանական վարկած կ'ուղէ առաջ քչեւ նոյն գրուածները, զուր անդ այսչափ յոգնութեան ենթարկած է ինքզինքը, քանի որ իրմէ անհամեմատելի առաւելութիւն ունեցող Եւրոպական պատկառելի հեղինակութիւններ իրենց վերջնական վճիռն արդէն արձակած են սոյն ազգաբանական խնդիրի մասին: Հիմնելով զայն հետզհետէ ի յայտ եկած զանազան սեղագիր արձանագրութեանց վրայ:

Այո, անոնք անփխտելի կերպով հաստատած են թէ Ուրարտու՝ որ Քուրդէն կամ Քուրդուն չառ առաջ գոյութիւն ունէր, ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ Հայ աշխարհին յատկացուած այժմու Արարատը միայն, որ Քրիստոսէ իր երկու տասնեակ դարեր առաջ աշխարհիս քաղաքաւորութեան կեդրոններէն մին էր, իրեւ ընավայր Սալգէացիներու կամ նախահայերու: Ինչպէս նաեւ Վիսինա՝ որ է այժմեան հայա-կեդրոն Վան, նոյն Ուրարտեան թագաւորութեան մէկ մասը լինելով, նշանաւոր մայրա-

քաղաքն էր այն ազգի վեհապետներուն, որոնք մինչև իսկ Ասորեստանի հզօր թագաւորութեան դէմ ճակատած և շատ անգամ յաղթած են անոնց: Ինչպէս հաստատուած է վանի դարաւոր բերդին վրայ և այլուր գրտնուած սեպագիր արձանագրութիւններով: Նոյնպէս հաստատուած իրողութիւն մ'է թէ յիշեալ իլալդէացիք, Քրիստոսէ իբր 700 տարի առաջ նուաճուելով բուն Հայերէն, վտարուած կամ անոնց հետ խառնուած են վերջապէս:

Գալով Քուրդ, կամ ըստ Մէվլանդատէի, Քուրդու կոչուած ցեղին, անոր յիշատակութիւնը երբեք եղած չէ ո՛չ սեպագիրերու և ո՛չ յիշեալ գիտնականաց ցեղարանական վերլուծումներու մէջ:

Կարծեմ յարգելի Մէվլանդատէ մեզմէ սովորելու պէտք չունի, հասկնալու համար թէ Քուրդեր սկիզբէն մինչև հիմա իրենց առանձնայատուկ գիր և դպրութիւն չունենալնուն, ինչպէս նաև քաղաքակրթական որևէ հետք մը թողած չըլլալնուն համար իրենց բուն ծագումը գրեթէ մոլորի մէջ կը մնայ ցարդ, միմիայն հիմնուած լինելով զանազան կարծիքներու և ենթադրութեանց վրայ:

Այսինքն՝ այժմու Քուրդերը ոմանք կը միացնեն անհետացած Միգայիներու կամ Մարաց ազգին հետ, կամ անոնց միացած եկամուտ մէկ ժողովուրդ մը, որ երբ անոան այն ազգին տկարացումը, անջատուեցան անոնցմէ, ուրիշ զօրաւոր ազգի մը կողմը հակելու համար ըստ իրենց ցեղային յատկանշի և երկակնեցալ հանգամանքին: Ինչպէս ոմանք ալ կը նոյնացնեն զանոնք Կորդիք կամ Կորդուացիք կոչուած ցեղին հետ, զոր մեր վաղարշալ թագաւոր հոյլ մը Հայ նախարարութեանց կարգն անցուց: Եթէ ճիշդ է այս կարծիքը, ուրեմն Մարաց ինկած ազգէն անջատուելով անոնք իրենց ապաստանարանը գտած եղան հետզհետէ զօրացող Հայոց Արշակունիւնի թագաւորութեան մէջ, կազմելով իրբեւ Հայկական մէկ հատուած Կորդուաց նախարարութեան անուանին տակ: Քանի որ անոնք այսպէս միացան Հայերու հետ, տարակոյս չկար որ վերջէն անոնց ընդունած Քրիստոնէական նոր կրօնքն ալ պիտի ընդունէին Տրդատի թագաւորութեան չրջանին:

Բայց երբ Տրդատի մահէն վերջ՝ նախ Սա-

սան-Պարոիկին և ապա Արաքցիներու արևահաքամ ճնշումներուն ներքեւ տկարացած տեսան Հայութիւնը, ահա կրկին իրենց ցեղային յատկանշէն դիզուած, թողին իրենց կիսատար կերպով ընդունած Քրիստոնէութիւնը և անկէ հտք չուտով Մահմետականութեան յարեցան, զիրքերին անվթար պահելու գիտումով:

Այս Իսլամացած հատուածին բնական էր որ հասեւէին իրենցմէ դուրս մնացած այն Կորդուական մանր մոնր ցեղերը որոնք մինչև այն ատեն առանց որոշ կրօնք մը ունենալու կը տապալակէին Հեթանոսութեան և Քրիստոնէութեան միջև, իբրեւ խուժողով ցեղեր ուրոնք այնչափ ձկուծութիւն ցուցուցած չէին Քրիստոնէական պրոպականտային հանդէպ: Ահա յիշեալ Իսլամացած ցեղերը՝ որոնք Կորդուաց երկարածիք լռանալթմաներէն սկսեալ մինչև Պարսից սահմանները տարածուած էին, զանազան էլլաթներու կամ աշխրթներու բաժնուած, գէթ ըստ մասին սկոնցին միանալ այն զօրաւոր հատուածներուն հետ, որոնց ցեղապետները օրուան հերոսը կը հանդիսանային իրենց քաջագործութիւններով:

Այս աշխրթական դօրութիւնն աւելի ի յայտ եկաւ Ժ. Դ. դարու սկիզբները, երկրի այն ատենուան տարտամ և անիշխանական վիճակէն նոր ուժ ստացած: Այնպէս որ նոյն ինքնակոշ վեհապետները սկսեցին միր (պարսն), խտն, մինչև իսկ սուլթան տիտղոսներով ինքզինքնին պատկառելի հանդիսացնել իրենց տիրապետած սահմաններուն մէջ: Ինչպէս ոմանք ալ՝ որոնք հաստատուած էին իլաթի մէջ, զայն իրենց մայրաքաղաք ըրած, ինքզինքնին անուանեցին չահ ի արմէն (թագաւոր Հայոց): Ինչպէս նոյն տեղը մինչև հիմա կը տեսնուին իրենց գմբէթաբդ և արքայապալէ դամբարանները իբրեւ արդիւնք Հայ ճարտարապետութեան:

Այս չահ ի արմէն տիտղոսը միթէ ջախջախիչ փաստ մը չէ՞ հերքելու համար Մէվլանդատէի այն արատոոց ենթադրութիւնը, որով ան կը ցուցնէր թէ «Հայերը թերեւս Քրդական թագաւորութեան մը անցեալն իրենց վերադարձ ըլլան»: Մինչ ընդհակառակն նոյն տիտղոսով կը տեսնուի որ այդ Քուրդ տիրապետները աւելի պատիւ սեպած են ինքզինքնին «թագա-

ւոր Հայոցն անուանել, իրբեւ յաջորդներ նոյն ազգին նախապէս ունեցած թագաւորութեան: Ինչ որ մեծ ապացոյց է նաեւ մինչեւ ցայն վայր Հայոց ունեցած ազգային մեծամասնութեան և ազգեցութեան իրենց բնավայրին մէջ, ինչպէս նաեւ անոնց ունեցած առաւելակշիռ անցեալին ու ներկային, իրբեւ աչքառու տարր մը՝ հաւատալ Բրդական աննշան և ցանուցիր տարրերուն: Ինչպէս իրաւամբ դիտել տուած էր անցեալներ Բիւզանդիոյն մէկ-երկու թիւերուն մէջ եղած հմտալից յօգուածներով՝ առաջանաւոր հրապարակադիր Տիար Արշակ Աւսոյաճեան:

Ահա Բրդական այս ժողովուրդը՝ իր յեղ-յեղով ընաւորութեամբ, տեսանք որ կը ներկայացնէ ցեղային յատկանիշ մը, որով կարողացած է ցարգ պահպանել ինքզինքը աշխարհի պատահականութեանց հանդէպ, միշտ զօրաւորին կողմը հակելով յաւէտ երեւութապէս: Միթէ անոնք սոյն ցեղային յատկանիշը ի հանդէս չեն բերեր նոյն իսկ ներկայիս մէջ, երբ այժմ Օսմ. պետութեան ձախողութիւնները նկատելով, սուր հոտառութեամբ մը սկսած են իրենց նոր ապաստանարան մը որոնել Ռուսական թեւարկութեան ներքեւ: Վկայ Բէօռ Հիւսէյին փաշա, Սայիտ, Միր Մհէ, Սմիւ, Էն. որոնք այժմէն սկսած են թաքուն յարաբերութիւն մշակել Ռուս կառավարութեան հետ, մինչեւ իսկ անոնցմէ ոմանք պատուանշաններով օժտուած են նոյն պետութիւնէն, ինչպէս կարգացինք թերթերու մէջ: Որովհետեւ պէտք է գիտնալ թէ Քուրդ ժողովուրդը որչափ ազէտ, նայնչափ խորագէտ և հեռատես է, ինչ որ կ'ապացուցուի իրենց ցեղային հետեւեալ առածով: «Հիւր պը Փըրըա՛, քիւր պը Փըրըա՛, տիւր պը Փըրըա՛:» (Մանր մտածէ, խոր մտածէ, հեռուն մտածէ):

Միթէ միեւնոյն ցեղային յատկանիշէն զըր-ըուած չեն անոնք ժամանակին զանազան տառապանքներու տակ ստիպելով իրենց շուրջի Հայ ժողովուրդը որ ընդունին իսլամութիւնն ու քրդանան, որպէս զի այն կերպով աւելի զօրացնէին իրենց քանակն ու դիրքը:

Վան

(Շարունակելի)

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ

Հ. ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ

Հայկական խնդիրը հետզհետէ իր ամէնէն սուր ձգնաժամային վիճակին մէջ կը մտնէ: Արեւելեան Նահանգներուն խնդիրը միջազգային խնդիր մը դարձած է շատ մը տէրութեանց համար, թէեւ Քովէյթի և Պարսից Ծոցի մասին Անգլո-գերման-թիւրք համաձայնութիւնը այժմ ամէնէն աւելի կ'զբաղեցնէ դիւանագիտական աշխարհը: Այս հարցին մեր մէջ ալ ամէնէն մեծ կարեւորութիւն արուելու վրայ է. ասոր ապացոյց կրնան սեպուիլ Թանիկի զգալացունց առաջնորդողները և Թաւրիսի Էփենարի կաթիլը, որոնք անշուշտ շատ անհաճոյ են պետական տեսակէտով: Կառավարական թերթերու յայտարարութեանց համաձայն Օսմ. Կառավարութիւնը Անգլիոյ կարգ մը կարեւոր զինուորներ ընելով Քովէյթի և Պարսից Ծոցին շուրջ՝ անոր Կիպրոսի Դաշնագրութեամբ ստացած արտաւորութիւնը աւելի որոշ ձեւով ընդունիլ տուած են: Յայտնի է թէ Կիպրոսի Դաշնագրութեան էութիւնը Արեւելեան կամ Հայկական Նահանգները Ռուսական դրաւումի մը գէժ պաշտպանելն էր, այն պայմանով սակայն որ Թուրքիա այս Նահանգներուն մէջ անհրաժեշտ սեպուած բարեփոխումները ներմուծէ: Անգլո-թուրքական նոր համաձայնութիւնը դեռ չէ ստորագրուած, սակայն բանակցութիւնները այնքան յառաջացած են որ ինչպէս երեք, այնքան Անգլիոյ, Դերմանիոյ և Թուրքիոյ, կողմերէն կը յայտարարուի, էական խնդիրներու մասին արդէն համաձայնութիւն մը գոյացած է և շատ մօտ ապագայի մէջ դաշնագրութեամբ այս համաձայնութիւնը վերջնականապէս պիտի նուիրադրո՞ւի: Թէեւ այս համաձայնութեան մանրամասնութիւնները դեռ յայտնի չեն, սակայն անուրանալի է թէ Արեւելեան Նահանգներուն հարցն ալ մեծ դեր մը կը խաղայ այս համաձայնութեան մէջ, քանի որ մեր կառավարական օրիւններն ալ Կիպրոսի Դաշնագրին վերանորոգումը կը համարին զայն: Այսպիսի ենթադրութիւն մը, սակայն, կարգ մը դժուարութիւններու կը բաղխի և նախ քան այդ մութ կէտերուն լուսարանուիլը կարելի չէ որոշ և պայծառ համոզում մը գոյացնել Անգլո-թուրքական համաձայնութեան

վրայ: Յայտնի է թէ Ռուսիա Արեւելեան Նահանգները, թէեւ անիրաւաբար, իր շահերու չըրջանակին մէջ կը դնէ. ինչպէս կարելի է ուրեմն ենթադրել թէ Անգլիա ուղղակի իր գինակցին դէմ այդ նահանգները պաշտպանելու պարտաւորութիւն ստանձնէ և միաժամանակ երբեակ Համաձայնութեան անդամ մնայ: Կրնայ ըլլալ սակայն որ Թուրքիա Անգլիոյ կատարեալ վրաստանութիւն ներշնչած ըլլայ և Հայկական Նահանգներուն մէջ բարեփոխութիւն ներմուծելով անոնց անձեռնմխելիութիւնը գիւտնագիտական բոլոր միջոցներով ապահոված ըլլայ: Այս դադափարը շատ մը հաւանականութիւններ ունի: Ասոնցմէ ամէնէն կարեւորը հետեւեալ պարագան է: Յայտնի է թէ մեր բանակը կազմակերպելու համար մենք չարունակ Գերման սպաներու օգնութեան դիմած ենք. նաւատորմը կազմակերպելու համար Անգլիացի սպաներ պաշտօնի կանչած ենք. ուստիկան-զօրքերը կազմակերպելու համար առաջ Իտալացի և Ֆրանսացի, իսկ վերջին տարիներս միմիայն Ֆրանսացի սպաներ պաշտօնի կոչեցինք: Յայտնի է նաեւ թէ Ֆրանսացի Պոման փաշա այժմ դեռ իբր ոստիկան-զօրքերու ընդհանուր հրամանատար նշանակուած վրայ է: Կառավարական բարձրագոյն չըջանալներու մէջ կ'ապահովցնեն սակայն թէ ոստիկան-զօրքերու կազմակերպութիւնը պիտի յանձնուի Անգլիացի սպաներուն: Ոչ միայն ոստիկան-զօրքերու այլ նաեւ վարչական կազմակերպութեան տեսակէտով Անգլիացի պաշտօնատարներ կարեւոր դեր մը պիտի խաղան ապագային, ինչպէս մեզ կ'ապահովցնեն: Այս կարեւոր քայլը կրնայ մեծ առնչութիւն ունենալ Անգլո-Թուրք համաձայնութեան հետ: Հաւանական է թէ Թուրքիոյ կողմէն իրագործուելիք բարեփոխումներուն այսպիսով Անգլիացիք կարեւոր մասնակցութիւն մը ունենան: Երկրի մը մէջ ապահովութեան, կեանքի, դոյրի և պատուի պաշտպանութեան տեսակէտով երեք պետական գործօններ ամէնէն կարեւոր դերը կը խաղան, այսինքն Դատական, Վարչական և Ոստիկանական կազմակերպութիւնները: Քանի որ այս խնդիրները Հայկական Հարցին ամէնէն կարեւոր կողմերէն մէկը կը շօշափեն, այս պատճառով կ'արժէ անոնց վրայ քիչ մը աւելի ծանրանալ: Դատական և Վարչական կազմակերպութեան

տեսակէտով դեռ լուրջ ծրագիրներ անգամ չեն պատրաստուած օտար խորհրդականներու կողմէ, եթէ նկատի չառնենք Կոմ Օստրոսկի ծրագիրը, որ վաղուց մէկ կողմ նետուած է, Դատական նախարարութեան մէջ: Ուստիկան զինուորներու կազմակերպութեան համար օտար սպաներու կողմէ կազմուած ծրագրին համաձայն պէտք է մայրաքաղաքին մէջ գտնուի 1. Բարձրագոյն Յանձնախումբ մը (comité technique) շատ ընդարձակ իրաւասութիւններով: Այս Յանձնախումբը պէտք է ըլլայ լոկ խորհրդատու մարմին մը, այլ վրձնատու և ուղղակի Պատերազմական նախարարին և ոստիկան զօրքերու ընդհանուր հրամանատարին հետ անմիջական առնչութեան մէջ պէտք է գտնուի: Այս Յանձնախումբին 7 անդամներէն 3ը Թուրք, 3ը օտար են և նախագահը նոյնպէս օտար է: Յանձնախումբին պաշտօնն է կայսրութեան բոլոր ոստիկան զինուորներուն կազմակերպութիւնը, անոնց վերաբերեալ օրինադրւած մշակելը և անոնց վարչութիւնը: 2. Այս Բարձրագոյն Յանձնախումբին ենթակայ են Երջանային Քննիչ Յանձնախումբը (commission d'inspection régionale): Այս տեսակէտով ամբողջ կայսրութիւնը կը բաժնուի 3-5 նահանգային խումբերու և ամէն մէկ նահանգային խումբին կեդրոնին մէջ կը գտնուի մէկ Երջանային Քննիչ Յանձնախումբ, որ կազմուած կ'ըլլայ մէկ օտար և երկու Թուրք սպաներէ: Այժմեան կազմակերպութեան համաձայն չըջանային քննիչ յանձնախումբերու կեդրոններ են Կ. պոլիս, Իզմիր, Պէյրութ, Պաղատ, Տրապիզոն, Վերջին չըջանային քննիչ յանձնախումբին հսկողութեան յանձնուած են այժմ բոլոր Հայկական վեց նահանգները և Տրապիզոնի նահանգը: Այս կազմակերպութեանն է կ'երեւայ իրապէս թէ դեռ կառավարութիւնը ո՛րչափ անկարեւոր կը համարի Հայկական Նահանգներու մէջ ոստիկան զինուորներու կազմակերպութիւնը, որովհետեւ բոլոր մասնաղէտներու վիպութեան համաձայն չըջանային քննիչ յանձնաժողովները անկարելի է որ երեք նահանգէ աւելի տարածութեան վրայ խնամով վերահսկել կարենան, մինչդեռ կառավարութիւնը այժմ եօթն ընդարձակ նահանգներ միայն մէկ չըջանային քննիչ յանձնախումբի յանձնած է: Երջանային քննիչ յանձնա-

խումբին պաշտօնն է անթերի կերպով իրա-
դրածել տալ այն բոլոր ծրագրերն ու հրա-
մանները, զորս Բարձրագոյն Յանձնախումբը
կամ ուստիկան ղինուորներու ընդհանուր հրա-
մանատարութիւնը (այժմ Պոման փաշա) իրենց կը
դրկեն 3. Իւրաքանչիւր նահանգի մէջ պէտք է
ուստիկան ղինուորներու Թուրք հրամանատարին
քով օտար սպայ մը, իրր օգնական, իրենց-
մէ բարձր մարմիններու հրամանները անմիջա-
պէս դործադրելու համար : 4. Նոր կազմա-
կերպութեան համաձայն ամբողջ Կայսրութիւնը
ծածկուած պիտի ըլլայ ուստիկան ղինուորնե-
րու կայսրապետներով, որոնք իրարմէ առ առա-
ւելն 3—5 ժամ հեռու պիտի գտնուին և իւրա-
քանչիւր կայանի մէջ բնակչութեան և ոճիր-
ներու առաւելութեան համաձայն 5—25 ու-
ստիկան ղինուորներ պէտք է գտնուին : Այս
ուստիկանները շարունակ պէտք է իրենց չըջա-
նը չըջին, ամէն գիւղ այցելեն և սեղանոյ
մուխթարներուն եղած ոճիրներու, դործուած
անիրաւութիւններու մասին դրաւոր տեղեկա-
գիրներ առնեն, ոճրագործները անմիջապէս
ձերբակալեն և իրենց ամէնօրեայ հաշուետու-
ութիւնը ընեն իրենց կայանին և ասոնք ալ ի-
րենցմէ բարձր կայաններու ևայլն : Շրջա-
նային քննիչ յանձնախումբերուն անդամները
շարունակ չըջին և տրուած հրամաններուն
դործադրութիւնը վերահսկողութեան ենթարկեն,
փողովդին բողոքները լսեն և ըստ այնմ ու-
ստիկան ղինուորներու պաշտօնավարութիւնը
քննեն :

Ուստիկան ղինուորները իրաւունք պիտի ու-
նենան անմիջապէս ղինաթափ ընելու ղինուած-
ները : Սակայն նոյն իսկ այս կազմակերպու-
թեամբ ապահովութիւնը չափաւր վերականգ-
նուի Հայկական Նահանգներու մէջ, քանի որ
հոն ղինուած անհատներ չկան, այլ ամբողջ
ազգ մը ղինուած է և Քուրդ ցեղապետներ կան,
որոնք կանոնաւորապէս և նորադոյն դէնքե-
րով ղինեալ քանի մը հազար մարդիկներ
կրնան պատերազմի դաշտ հանել, և ուստիկան
ղինուորներու բոլոր ջանքերը ապարդիւն կ'ըլ-
լան անոնց յարգել տալու կեդրոնական իշխա-
նութեան կամքը ընդհակառակը, ինչպէս ցայժմ,
ուստիկան ղինուորներն ալ, իրենց սպաներն
ալ անոնցմէ պիտի վախնան : Եթէ կառավարու-
թիւնը լրջօրէն կը բաղձայ կեանքի, գոյքի և

պատուի ապահովութիւն ձեռք բերել և տէ-
րութիւնը այժմէսցնել, պէտք է ղինաթափ ընէ
բոլոր այս անհանգարտ տարրերը : Մինչև որ
կառավարութիւնը այս վճռական քայլը չառնէ,
իր խոստումներուն երբեք հաւատացող չըլ-
լար, քանի որ ինք ալ գիտէ թէ Քուրդ տէ-
րէպէյիներու դէմ այսպիսի կազմակերպու-
թեամբ չէ կրցած իր հեղինակութիւնը յարգել
տալ : Ապահովութեան առաւելագոյն կեանքի և
մահու խնդիրը Համիտիէներու խնդիրն է : Կա'մ
կառավարութիւնը պէտք է զանոնք ղինաթափ
ընէ և հրաժարի արդի Եւրոպական պետու-
թեան անվայել ղինուածներու արտօնեալ դա-
սակարգ մը պահելէ, և կա'մ եթէ Քուրդներ
րու պէս թեթեւադէն հեծեալներ կ'ուղէ պա-
հել, անոնց պէս զանոնք ղրկէ բոլոր սահմա-
նապետները և ո'չ թէ ղինեալ վիճակի մէջ
թողու իրենց հայրենիքին մէջ, խաղաղասէր
և աշխատասէր գիւղացիութեան գլուխը փոր-
ձանք չինելու համար : Քանի կառավարու-
թիւնը անկեղծաբար ղինաթափութեան խըն-
դիրը չի լուծեր՝ կեանքի, գոյքի և պատուի
ապահովութիւնը միմիայն թուղթի վրայ եղած
խոստում կը մնայ : Անգլո-թուրք մերձեցու-
մին և Օսմ. Կայսրութեան ամբողջութեան ջերմ
զաղափարակից ըլլալով հանգերձ, կ'ըսենք թէ,
առանց այս պայմաններու իրագործումին, ան
կ'ըլլայ Կիպրոսի Դաշնագրին երկրորդ տպա-
գրութիւնը :

Ուր միաքը կը կատի՝ հաւատքը օգնութեան
կը համնի : Հոգեւոր բաներ հաւատքով կը
հասկցուին :

Սէր-Աստուածը մարդուն սրտին կը խօսի
զգացումով հաւատքի միջոցաւ : Սիրտը կ'զգայ
ու զգալով կը ճանչնայ Սէր-Աստուածը :

Գիտութեան բոլոր ճիգը ճշմարտութիւնը
գտնել է, բայց Աստուածային փրկարար ճշ-
մարտութիւնը մարմնացած է Տէր-Յիսուսի
կեանքին մէջ :

Յիսուս ուրիշներու համար կ'ապրէր. և ու-
րիշներու համար ապրելով՝ դադանի բացառու-
թիւն մը չըրաւ թէ կարգ մը բաներու մէջ իր
անձնական շահը պիտի մտածէր :

— Թովմաս Ս. Բ. Բ.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՐՏԱՔԻՆ

Շխոսում գրաւում։ Ծանօթ որոշման համեմատ անցեալ չորեքշաբթի դրաւուցեալ Շքոտրա։ Անգղ. ծովակալը պարտուարտաճ պատկերներով ընդունուեցաւ և ստանձնեց քաղաքին կառավարչութիւնը։ Հանրային չէնքերը դրաւուցան միջազգային զինուորներէն և Մանթենիլիւան զորքերը մեկնեցան։ Ծովային պաշարումը վերցուեցաւ և Ձէթինէ հանդարտեցաւ։ Կը հեռագրուի թէ այդ առիթով Մանթենիլիւի ծերունի Վեհապետը Աստուծոյ փառք տուաւ որ դէթ պահ մը շնորհուեցաւ իրեն տէր ըլլալ այդ քաղաքին։

Ասա Գալի գրաւում։ Այդ դէպքէն երկու օր առաջ Աւստրիա-Հունգարիա անալիսիալ նոր խաղ մը խաղաց սապէս։ Օրսովայի քաղաքակալը գնաց Նոր Օրսովա (Ասա Գալէ) կղզին, հինին ճիշտ դիմացը, Դանուբի երկաթ Դրանցքով, Սերպերումանական սահմանագծին վրայ, և գրաւեց դայն յանուն Հունգարիոյ Թաղաւորին։ Միւսիքը բողոքեց և մեկնեցաւ Վիեննա՝ իրողութիւնը հաղորդելու համար իր պետին, Օսմ. դեսպանին, յետոյ վերադարձաւ նոյն կղզին։ Աւստրիա կը զեկուցանէ թէ գրաւումը առժամայէ, կցում պիտի չըլլայ և վարչային զրոյթիւնը դեսպանաժողովի մէջ պիտի որոշուի։ Կղզին Օսմ. երկիր է հինգ դարէ ի վեր, ունի 6-700 բնակիչ միայն, զըլխաւորապէս չաքարագործ և մակուկաւար։ Ամրութիւնները քանդուեցան Սան Սթէֆանի դաշնագրին Յրդ յօդուածին համաձայն։ Բաց Պերլինի դաշնագրին ժամանակ բոլորովին մոռցուեցաւ անօրինութիւն մը ընել անոր նկատմամբ և մնաց Օսմ. սեփականութիւն։

Պեսակաւ մարտը շարժուներ։ Գերման Արտաքին գործերու նախարար Մ. Եակով անցեալ չարթու Վիեննա այցելեց և տեսակցութիւններ ունեցաւ Կոմս Պէրլիսովտի և Աւստրիան ուրիշ նախարարներու հետ։ Ներկայացաւ նաեւ Կայսեր և երկու օր յետոյ մեկնեցաւ։ Այս այցելութիւնը և Լորտ Մորլիի այցելութիւնն ի Պերլին մեծ ուշադրութիւն դրաւեցին քաղաքական շրջանակներու մէջ։ Անգղիոյ վարչապետ Մր. Էսքուիթ ալ իր գրաս-

նաւով և Ծով. նախարար Մր. Չըրչիլ թնդանօթակրահալածով մը անցեալ ուրբաթ Գորֆու ժամանեցին յանկարծ և պտոյտներէ կուէ մեկնեցան երկիւղին։ -- Կը կարծուի թէ Պուկկարիոյ Չարր և Յունաստանի Թագաւորը, եթէ արգելք մը չունենան, Պերլին պիտի երթան Գերման Կայսեր աղջկան հարսնիքին առիթով, որ այսօր տեղի կ'ունենայ։

Ջինակիցներու վիճերը։ Պալքանտան զինակիցները, լրագրական այլընդայլոյ հրատարակութիւններուն հակառակ, կը յայտարարեն թէ պատրաստ են ամէն բան ընել համաձայնութեան համար և բնաւ չեն խորհիր իրարու վրայ յարձակիլ և խզել այն զինակցութիւնը որ փայլուն ապագայ կը խոտտանայ իրենց։ Լոնտոնի մէջ կը կարծուի թէ Սերպիա պիտի ընդունի Ռուսիոյ իրաւարարութիւնը։ Սերպիա պուկար յարաբերութիւնները բարւոքուած են, նմանապէս Յոյնապուկար յարաբերութիւնները, թէեւ Յոյն կառավարութիւնը մերժեց բանակցիլ գրաւեալ երկիրներու բաժանման համար զրկուած Պուկար պատուիրակին հետ, մինչև որ միւս զինակիցները ևս պատուիրակ չըլլէին։ Իսկ Ռուսիա կ'ուզէ իրաւարար ըլլալ վիճելի դատին համար միայն, Լոնտոնի դեսպանաժողովին թողով ուրիշ խնդիրներ։ Յունաստանի ներկայ հոգն է զըլխաւորապէս սպանուկան զերքը Խալիոյ, որ Այի Սարանտայի և Եդէսկանի հիւսիսային կղզիներուն Յունաստանի կցման կը հակառակի խտուր՝ օժանդակութեամբ նաեւ Աւստրիոյ, և 40,000 զինուոր համախմբած է Պրինտիլի մէջ։ Այսու ամենայնիւ Խալիա տրամագիր կ'երեւի կղզիներուն մեծ մասը Յունաստանի թողուլ ի փոխարէն Գորֆուէ վեր գանուող Ալպանական ծովեզերաց։

Անկլերուրի հաւնապնդիրներ։ Այս համաձայնութիւնը շատ կ'ըրազեցնէ տեղային և տար մամուլը։ Թան կ'իմանայ թէ արդէն իսկ կնքուած է։ Ուրիշ մը կ'ըսէ թէ երկու մաս կայ, և կնքուածը Պարսից Ծոցին վերաբերեալն է, որ Թուրքիոյ և Անգղիոյ կը պատկանի, իսկ միւս մասը Պաղտատի գծին ծայրագոյն կէտին համար է և բանակցութեան առարկայ է ուրիշ շահակիցներու միջև։ Ըստ Թայմսի, որ իրաւելի է անշուշտ, Անգղիա Թուրքիոյ մաքսատուրքին 4 առ հարիւր յաւելման կը հաւանի սա զիջումներուն փոխարէն, Բ. Դուռը պիտի

ճանչնայ Անդղիոյ և Քովէյթի Շէյխին միջև արդէն կնքուած պայմանագրութիւնները, պիտի չխառնուի Քովէյթի արտաքին դարձերուն և դա՛նուն յաջորդութեան, Էլքաթիֆի թերակղզիին, Պահրէյնի, Մաքքաթի և «ժովահնե»-րու Եզերքին և իսկ Անդղիա պիտի ճանչնայ Բ. Դրան գերիշխանութիւնը Քովէյթի վրայ իբրև Օսմ. պետութեան ինքնօրէն մէկ գաւառին վրայ: Պաղտատի դիմը պիտի չբեկարի մինչև Քովէյթ: Անդղիա չփափաքիր մասնակցիլ Պաղտատ-Պատրայի դիմն շինութեան, բայց կը պահանջէ երկու անգամ ունենալ ընկերութեան վարչային խորհուրդին մէջ: Կը պահանջէ պահպանում Մուհամէրայի Շէյխին իրաւանց, Թուրքեպարտիկ սահմանադրի կարգադրութիւն և Եզիպտական փոխառութիւններու վրայ Թուրք հսկողութեան ջնջում:

Հաշտարեան գործը. Բոլոր պատուիրակները Լոնտոն ժամանեցին և պիտի դուրսարին դարձեալ Սէյնթ Ճէյմսի պալատան մէջ: Առաջին նիստը, որու սակայն մեծ կարեւորութիւն չարժուիր, երեքշաբթի տեղի ունեցաւ և տեւեց 2 ժամ: Պալքանեան սէրութիւնները համաձայնած են նոր ծանուցադրով մը պահանջել որ հաշտութեան դաշնագիրն ամբողջացուի յօդուածով մը, որ արամադրէ (1) Սերպիոյ ազատ նուաճանդիստ մը տալ Ալբանիանի վրայ և միջազգային երկաթուղիի մը շինութիւն, (2) ճշտել Միտիա-Լինտոի սահմանադիմը, այնպէս որ Լինտո և Մարիցայի գետաբերանը Պուլկարիոյ մնան, (3) Տարտանէլի կողմը Յունաստանի ծովային ազատ անցուղարձ տալ, ինչ որ կը վաշեղեն քանի մը ընկերութիւններ միայն, զոր օրինակ Աւստրիական Լայտը, որու չողենաւերը դիշեր ժամանակ կ'անցնին լնդանօթ արձակելով: Հաւանօրէն այս պահանջները պիտի մուծուին նախաշաբաթ պայմանագրին մէջ, որու փոփոխման համար բանակցութիւն սկսած է: Բեօքըրը կը հաւատէ թէ բուական պիտի տեւէ այս, վասն զի Սերպիա և Յունաստան Պուլկարիոյ չափ չեն փութար ստորագրել դաշնագիրը, այլ կ'ուզեն որ մանրակրկիտ քննութիւն ըլլայ ամէն կնիքներու և փերապահումներու վրայ որքան ղինակիցներու, նոյնքան ալ Լոնտոնի մէջ պատուիրակ ունեցող տէրութիւններու միջև: Պուլկար պատուիրակ Մ. Տանէվ յայտարարեց թէ Լոնտոն դացած է, ամէն

խնդիր կարգադրելու նպատակով, ազգային, առևտրական, տնտեսական, քափիթիւլատսիոնի, գերիներու, Էն. և Հաշտութեան անմիջապէս հտե բանակցութեան պիտի ձեռնարկուի Թուրք գերիներու վերադարձին համար: Դեռ պահածու զովին ու անտեսական յանձնաժողովին բոլոր որոշումները վերջնական դաշնագիր մը պիտի կազմեն Պերլինի դաշնագրին տեղ:

Տեսեալսկան Յանձնաժողովը. Տէրութիւնները վաւերացուցին այս յանձնաժողովին համար Ֆրանսայի Արտաքին գործերու նախարար Մ. Փիլանի կողմէ ներկայուած ծրագիրը, որով պիտի որոշուին սա չորս կէտերը. (1) Օսմ. Հանր. Պարաքին այն մասը որ ղինակիցներու պիտի ինչայ, (2) գրաւեալ երկիրներու մէջ օտարներու չորհուած իրաւունքներու հաստատումը և Օսմ. յանձնառութիւններու փոխանցումը, (3) պատերազմի ատիթով եղած ծախքերու և կորուստներու համար ղինակիցներու պահանջները և (4) գերիներու փոխանակման և ալ նման խնդիրներ: Դուարաման թուականը ցարդ յայտնի չէ, բայց մօտ է և առաջին նիստին պիտի նախադաճէ նոյն իսկ Մ. Փիլան:

Ն Ե Բ Ի Ն

Թուրքեպարտկար ղինագուրը մինչև Մայիս 28 երկարուեցաւ: Դեռ պահածուովը 20ին իր նիստերը վերսկսաւ: Նոյն օր Պալքանեան պատուիրակներու պետերը խորհրդակցութիւն մը ունեցան դեպքանաժողովին առաջարկելի փոփոխումներուն վրայ նկատմամբ հաշտութեան նախաշաբաթ պայմաններուն: Հազար փաշա հրահանգ ստացաւ առկա խնդիրներու լուծման համար Լոնտոնէ ետև Փարիզ երթալու:

Հայարնակ նահանգներու բարենորոգման յանձնաժողովին ուղեւորութիւնը անհետեանք մնաց: Բայց Պոման փաշա պիտի չարունակէ ոտսիկան ղինուորութեան կատարելագործման ծրագիր պատրաստել: Պրուսայի և Գարաթի մէջ ոտսիկաններու թիւը 3,400ի պիտի բարձրանայ: Բարենորոգումներու նկատմամբ կառավարական յայտարարութիւն մը պիտի հրատարակուի հաշտութեան կնքումէն առաջ: — Տիարպէքիւրի կուսակալ ճէլալ պէյ Պաղտատի

կուտակալ անուանուեցաւ։ Անոր յաջորդեց վանայ նախկին կուտակալ Իոնայիլ Հազգը պէջ։ Սիւրիոյ փափուկ վիճակը կը շարունակէ։ Գանձառանդ իշխանին դէպ հոն այցելութեան լուրը խնդութեամբ ողջունուեցաւ Արաբներէն։ — Ֆոն տէր Կուլց փաշա Ն. Ֆո. փրեւէի մէջ Թուրքիոյ կը յանձնարարէ իր սպառազինութիւնը կատարելագործել, Արաբները սիրաշահել, մայրաքաղաքը Հալէպ կամ Դամասկոս փոխադրել և կուտակեցական սպառազինութիւնները թողլով աշխատիլ առանց յոռետեսութեան։

Իզմիլի Պուլկար զերինները (109), մեծ մասամբ Մակեդոնացի ուսուցիչներ, մայրաքաղաքը բերուեցան Վառնա զրիւսելով համար։ — Կեղծ դրամատոմոս պատրաստող ընկերութիւն մը գտնուեցաւ։ — Որոշուեցաւ այսուհետեւ պետական գանձէն վճարել Բումբէլիի պաշտօնականներուն թոշակները։ Անոնց թիւը 12,000ի կը հասնի։ 5,000ը հանգստեան պիտի կոչուին, 2,000ը պաշտօնի, մնացեալին ալ հող պիտի արուի Անատոլիոյ մէջ։ — Անգղ. դեսպան Սըր ձէրըրտ Լոթինըր զեկոյց թէ իր խնդրանքը հանգստեան կոչուած է։ Յաջորդը դեռ չծառնուեցաւ։ — Գանձառոմներու տարադրութիւնն սկսաւ։ Յարգ տարադրուածը կ'արժէ 500,000 ոսկի։ — Մաքսի 4 առ հարիւր յաւելման փոխարէն այլեւայլ պահանջներ եղած են դեսպաններու կողմէ։ Կարեւորագոյններն են Ֆրանսական և Ռուսական պահանջները։ Ֆրանսա կ'ուզէ որ Թունուլցիներու և Մարքըններու Ֆրանսահպատակութիւնը ճանչցուի, Էրէջիի, Սիւրիական Տրիպոլի, Հայֆայի և Նաֆայի նաւահանգիստներուն չինութիւնը Ֆրանսացիներու յանձնուի, և շատ տրիչ առկա խնդիրներ իրաւարարութեամբ լուծուին։

Ա. Ի. Ե. Տ. Լ. Ո. Ի. Ե. Բ

Առապաղարի Ե. Բ. Ը. Ի երեսնամեակի ճանդէսը որ շատ փառաւոր եղաւ, 42 օտ. ոսկի արտադրած է, այսինքն անկեղաւումէն 12 աւելի, և դեռ յոյս կայ այդ դոմարը աւելցնելու։ Մեր թղթակիցը, Տիար Յ. Ալիք-տանեան, որ տարիներէ հետէ վարիչ ողին և դած է տեղւոյն այդ կազմակերպութեան, երկուստարէներէն նուէր ընդունած է փառաւոր օրինակ մը Ալիշանի Հայապատումի իրրեւ չօշակի նշան իրենց խորին յարգանքին ու եւ

րախտադրութեան։ — Նոյնքան զեղեցիկ ու յիշատակելի եղաւ նաեւ Տր. Հ. Պ. Մաթթէոսեանի բժշկական գործունէութեան յիշատակի հանդէսը, որ կիրակի տեղի ունեցաւ ի Բերա Թողաթլեանի սրահին մէջ։ Կը նախագահէր համակրելին Տր. Հէքիմեան և համախմբուած էին բժիշկներէ և զեղադործներէ զատ Հայ, Յոյն, Ամերիկացի և Անգղիացի բազմաթիւ բարեկամութիւններ։ Տառնովեց ուղերձներ խոսուեցան այլեւայլ լեզուներով, որոնց պատասխանեց յորեկարը յոյժ պատաճառալէս Հայերէն, Անգղիերէն և Ֆրանսերէն լեզուով։ Հանդէսը փակեց Օրմանեան Սրբազան, ազգային համերաշխութեան տօն համարելով զայն և Աւաքինի Բժշկապետ յարմարելով յորեկարը։ Յետոյ թէյյաւեղանով մը մեծարուեցան հանգիստեղանները։ — Կ'իմանանք թէ ամսոյս առաջին կիրակի օրը տօնուած է Սպարթայի հովիւ Վեր. Յար. Յակոբեանի ձեռնադրութեան յիշատակաւ կը։ — Կարմիր Խաչի առժամայ հիւանդանոցները փակուեցան մայրաքաղաքի մէջ։ Պրուսացի դադթականներուն մէջ հաստատուած դարձը կը շարունակէ։ Կառաւարդութեան 43 դարձանեղան կայ այժմ, և կ'աշխատին 30 կին։ Տեղւոյն Ամերիկեան Վարժարանի տեսուչ Միս Ճիլլըն պատրաստ է տեղեկութիւն տալ արտադրութիւններուն վրայ և նմոյշներ զրիկել։ — Վեր. Գ. Ապրահամեան կիրակի մայրաքաղաքս ժամանեց Աղեքսանդրիայէ։ Բուլղար Պոլէճի ուսուցիչներէն Տիար Թիւրքիւեան Ամերիկա ուղեւորեցաւ իրրեւ պատուիրակ Ուսանողներու Համաշխարհային Բրիտանոնական Դաշնակցութեան համաժողովին, որ տեղի պիտի ունենայ ի Լէյք Մահանք, Նիւ Եորք։ — Գոնեայի գլխավոր տնօրէն Փրոֆ. Արմ. Հայկազեան Ամերիկա մեկնած է միամեայ արձակուրդով։ Անոր կը փոխանորդէ առժամաւ պէս Տր. Ս. Խ. Ժամիւշեան։ — Ապրաքի խմբադիր Տիար Ա. Կ. Ալքլէմեան սկսած է բարւոքիլ, բայց դեռ ժամանակ մը անկարող պիտի ըլլայ իր դարձը վերսկսել։ — Ատանայի Ե. Բ. Ընկ. հան նախագահ Պատ. Սիրակ Մանուկեանի կողակից տիկին Բողա (գուսար Վեր. Պ. Թովալեանի) Մայիս Յին մնում է Անգղիոյ մէջ։ Հաղիւ Գ ամիսէ ի վեր ամուսնացած էր։ Մեր ցաւակցութիւնները բոլոր պարագաներուն։

ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Տեղային թէ օտար թերթեր կը չարունակել նախատար մեկնութիւններ տալ Պատրիարքարանի յիշատակագրին: Միակ աղեղ բացառութիւնը կազմեց ծայրայեղ իթիւհատական Թաւմիսի Էփփիսոս, որ Պատրիարք Հօր պատկերը հրատարակեց սա նախատական յիշատակութեամբ. «Ներկայ գմբազակ պարագաներուն տակ ծանօթ յիշատակագիրը վարչապետութեան սալով իր վրայ ուղարկութիւն հրաւիրող Արքարունի էֆ.», «Խառն ժողովը որոշեց Ներքին գործերու նախարարին ուղարկութիւնն հրաւիրել ատար և անցեալ օր յիշուած Բուրգ քննադատին անպատշաճ լեզուին վրայ: Որոշեց նաև անբաւական համարիչ Հաճընի այրած աշխատանքին համար տրուած դումարը և յաւելում խնդրի, նաև յանձնարարել որ Աստանայի Խառնադպրոցին արամադրութեան տակ դրուի դումարը:— Անցեալ ուրբաթ Աղգ. ժողովը իր նոր նստաշրջանը սկսաւ: Ներկայ էին 74 երեսփոխան: Պատրիարք Հայրը իր բացման ճառով տեղեկութիւն տուաւ ընդհանուր ազգային գործերուն վրայ և ըսաւ թէ վերջին պատուիրակութեան համարատուութիւնը բացառիկ նիստի մը մէջ տեղի պիտի ունենայ: Իր խօսքը փակեց հրախտագիրութիւն յայտնելով Կոթողիկոսին՝ անոր հայրական հոգածութեան համար և կարողութիւն ու արդիւնաւոր գործունէութիւն մարդկելով ժողովին: Յետոյ գիւանի ընտրութեան ձեռնարկուեցաւ և ատենապետ ընտրուեցան Գար. Էֆ. Նորատունկեան, Հր. Էֆ. Առատուր և Տր. Ն. Տաղաւարեան, իսկ ատենադպիր Հմ. Արամեանց, Եր. Պէյաղճեան և Աղեղ. Փանոսեան Էֆ. ներքին:— Գումգալուի մայր վարժարանի յիշութիւնը արտօնուեցաւ Կայս. հրամանով: Իզմիտի Լուսաւորչեան վարժարանին յիշութիւնն աւարտած է և բացումը տեղի պիտի ունենայ վաղը:— Շաբաթ դիշեր Օր. Մաննիկ Պէրպէրեան շատ յաջող երգահանդէս մը տուաւ Իւնիոն Ֆրանսէզի մէջ, ուր ինը կտոր երգելով զմայլեցուց ինչպէս իր համակիրները՝ նոյնպէս և արուեստասէրներ ու արուեստագէտներ:— Տիրապէսիւրի և Արարիկի հոգեւոր պետերը կը բողոքեն նախնազային օրէնքին անարդարութիւններուն դէմ:— Գաւառային անպահովութիւնը կը չարունակէ: Տառիկցի

Հայեր Պիթլիոս ապառաժանած են աւազակապետ Սէյիա Ալիի երեսնէն, Էրուսի գիւղերը կողաւորուած են, Երզնկայի մէջ ձերբակալուածները գետ արձակուած չեն, Ալթուն Հիւսէյինի Հայ և Թուրք գիւղացիներ (600 հոգի) ապրուստ գտելու կը մնան Շահ Հիւսէյինի ժառանգորդներուն դատին պատճառով, որու վճիռը կը յետաձգուի, թէև քննութիւնը աւարտած է Մարտեանի մէջ Թուրքերը յուղուած են Կիւրճի մը կնոջ և երկու գաւաղներուն սպանման Սղերդի մէջ ալ խուճապուած կնոջ մը փախըստեան պատճառով: Արհաւիրքի, կողաւորուի և սպանութեան տեղեկագիրներ ու հեռագիրներ կը տեղան անընդհատ: Օտար մամալ վերջերս շատ կ'զրազի այս անտանելի և աննշանի կացութեամբ և ծանր ազդարարութիւնն կ'ընէ: Նմոյշ մը Մանկեարք Կարսիլի, Ուրաքէնք որ Թալան ևս կը պնդէ որ Եւրոպա, պատերազմի խնդիրները կարգադրելու պահանջները չընէ զՀայաստան: «Եթէ Թուրքիա չձեռնարկէ իր Ասիական տունը կարգի գնել, Թուրքիա պիտի տուութեան կազմը շուտ թէ ոչ պիտի քայքայի, ինչպէս եղաւ արդէն Եւրոպայի մէջ և հետեւանք ա'լ աւելի վատնաւոր պիտի ըլլայ աշխարհի խաղաղութեան համար:» Մասնաւոր կ'ընէ թէ Մակեդոնիոյ և Թրակիոյ միեմպոյն մասին Թուրքիայէ բաժանումը ծանրաւոր է Սուլթանին Ասիական Թուրքիա Բրիտանիայ հպատակներուն համար: Կը կարծիք Թուրքիա պարսի Հայաստանի մէջ գործողի իր զրոյս խոստումները: Եւ կը հաւանի որ տէրութիւնները «միաբանական ձեռնարկով Թուրքիոյ հասկցնեն թէ անհրաժեշտ են ոչ միայն «Երջն ու իրակատար բարեկարգութիւնը, այլ և Եւրոպական գործակցութիւն և հսկողութիւն» Թալան, որ արտաքին գործերու վրայ իր հայեացքներուն մէջ մեղադրելի ըլլալու չափ զգուշաւոր է առ հասարակ չինք կարծեր որ այսպէս պիտի դրէր, երբ ուղղակի քաջաւերութիւն մը ստացած ըլլալը եթէ իր փառսերը Արտաքին գործերու նախարարութեան զաղափարները կը ներկայացնեն, Լոնտոնի զաջնագիրը բաւարարի անոր զօրաւոր գործիք մը պիտի ըլլայ զոր երբեք եղաւ Պիթլիի զաջնագիրը:

ՎԵՐԵՆԱՆ ՏՊԱՐԱՆ

Մահմուտ Փաշա, Բիւրքճի խան, հո. 32—34

ՊԱՅՊԸԼ ՀԱՌԻՍԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հետեւեալ գիրքերը գնելու համար պիտի ընդնայիք Փիթի. Պայպըլ Հաուս, Կ. պոլիս:

	Էջ	Ղրշ.
ԹՈՒԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐԱԽՈՐ .	287	9.—
ԻՂՄ Ի ՀԻՍՍԱՊ, ԳԸՍՄ Ը ԲԱԳԱՄ		
ՄԻ.	288	5.—
ԻՂՄ Ի ՀԻՍՍԱՊ, ԳԸՍՄ Ը ԶԻՀՆԻ:	144	3.—
ԻՂՄ Ի ՀԻՍՍԱՊ, ԳԻԻԶԻԻԲ: . . .	96	1.20
ԱՆՃԵՊՐԱՄ ԿԱՄ ԳՐԱՀԱՇԻԻ: . .	234	10.—
ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ:	136	10.—
ԲՆԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ:		
ԳՈՇՆԱԼՈՐ ԺԱՐՈՇԵՆԵՐՈՎ ՂԱՐՂԱՐՈՒ		
ԱՄԹ	120	15.—
ԿԻՍԱԿԱՂԻՄ		20.—
ԱՅԻԻ ԶԻԹԱԿԱՂԻՄ ԷՐԹ. ԹԻԼԵՐՔՃԵՍԻ:		
ՊԵՂ ՂԱԿԱՂԻՄ	112	15.—
ՄԵՀԻՆ ՂԱԿԱՂԻՄ		20.—
ԵՐԿՐԱԶԱՓՈՒԹԻՒՆ:	237	10.—
ԱՆԳԱՄԱԶՆՆՈՒԹԻՒՆ:		
ԹՂԻԹԱԿԱՂԻՄ	188	6.—
ԼԱԹԱԿԱՂԻՄ		7.—
ԱՆԳՂԻԵՐԷՆ ԲԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ:	639	5.—
ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ ԶԱՅՆԱԿԱՆ ԵՐԱՄ		
ԺԸՇՏՈՒԹԵԱՆ:	92	6.—
ԵՂԱՆԱԿՆԵՐ:	50	1.—
ԲՆԱՐ ԿԱՄ ՆՈՐ ԵՐԳԱՐԱՆ: . .	78	8.—
ԲՆԱՐ ՄԱՍՆ Բ.	24	2.—
ԱՌՈՂԶԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ:	30	20
ՄԱՆԶԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄԸ: Տօգ.		
ՏԷՐ ՍԵՐՎԱՆԵԱՆԻ ԽԻՍՍ ՕԳՍԱՄ		
ԿԱՐ ՄԵՀ ԳՈՐԺԵ:	43	1.—
ԷՐԲԷՐ ԶՕՃՈՒԳՂԱՐԸՆ ՏՕՍՈՒ:		
ՄԵՀԵՐԼԵՐ ԶԻԹԱԿԱՂԻՄ		
ԷՐԲԷՐԸ ԹԻԼԵՐՔՃԵՍԻ:	47	1.—
ՀԱՅԵՐԷՆ ԱՆԳՂ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ		
ԲԱՌԱՐԱՆ:	507	35.—

Էջ Ղրշ.

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԳ ԱՆԿՂՈ-ՀԱՅ		
ՓԱՓԱԶԵԱՆ ԲԱՌԱՐԱՆ:		
ԼԱԹԱԿԱՂԻՄ	1136	60.—
ԿԻՍԱԿԱՂԻՄ		65.—
ԳԻԻՏ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ:	39	10
ԱՄԷՐԻԿԱՆԸՆ ԲԷՇՖԻ: ՊՈՇԵՆ		
ԷՐԹ. ԹԻԼԵՐՔՃԵՍԻ:	46	1 0

ԱՄԵՐԻԿԱՆ ՇՈՐԵՆԱՍՏՅՈՒՆ ԳՈՐԾԱԿԱՂԱՌԹԻՒՆ
ԹԻՂ 19-20, ԽԻՂՏԱՂԵՆՏԻԿԱՐ ԽԱՆ-ՂԱՐԱՐԻՍ

ԳՈՐԾԱԿԱՂԱՌԹԻՒՆ ՆՈՐ ԵՆ ՄԱՆՆԱԼՈՐ ԿԱՐՈՒ
ԳԱՂԵՐՈՒԹԵԱՆ ՄԵ ՀԱՄԱՃԱՅՆ, ԿԱՆԽԻԿ ԵՆ ԱՊՍՈՒԿ
ԹԻԿ ԹԻՔԵԹՆԵՐ ԿՈՒՄԱՅ ԳԻՐԱՄԱՌԱԿՂԻ ԳԻՆԵՐՈՎ,
ԹԵ՛ ՀԻՄԱ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԵՆ ԹԵ՛ ՀԱՐԱՄԱՆ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ
ՀԱՄԱՐ, ՀԵՄԵՆԵԱՂ ՍԻՆԳԵՐԱՆՈՂԱԿ ԶՈՂԵՆԱԿԱՅԻՆ
ՀԱԿԱՅ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆՈՅ ՎՐԱՅ:

ԹՐԻԷՍԹԵՆ ԵՆ ԼԻՎԵՐՊՈՒԼԵՆ ՄԵԼԻՆՈՂ «CUNARD
LINE»ՈՎ, ՆԱԻՐՈՒԼԵՆ ՄԵԼԻՆՈՂ «WHITE STAR»
ԵՆ «ANCHOR LINE»ՈՎ, ՄԱՌԱԵՅԼԵՆ ԵՆ ՀԱՎՈՒՄ
ՄԵԼԻՆՈՂ «FRENCH LINE» ԵՆ «FABRE
LINE»ՈՎ, ԽԱԿ ԹՐԻԷՍԹԵ-ԱՆՎԵՐԱ «RED STAR
LINE»ՈՎ: ԳԱՆԱՄԱՌ ՃԱՄԵՐՈՂՈՂՆԵՐՈՒ ՄԵԾ
ԳԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՆ ԳՈՐԾԻ ՀԱՅԹԱՅԼՈՒՄ ԱՊՈՒՄ
ՀՈՒՄԱԾ:

ԳՈՐԾԱԿԱՂԱՌԹԻՒՆ ԿՈՒՄԱՅ ՆԱԽԱՄԻՂ
ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ԵՆ ԳԱՆԱՄԱՐ ԵՐԿԱԹԵՂԻ ԵՆ
ԺԻՆԱԿ ՄՈՄԱՆԻՆԵՐ ԳԵՂԵԱԿ ԳԼԻՆԵՐՈՎ:

ՊԱՂԵՆ ՄԵԼԻՆՈՒՄՆԵՐ ԿՂԸՂԱՆ ՀԻՆԳԶԱՐԹԻ ԵՆ
ՈՒՐԱԹ ԵՐԵՐ:

ՃԱՄԵՐՈՂՆԵՐՈՒ ՋԵՐԱՄԱԿԵՆ ԿՐ յԱՆՃԱՐԱՐՈՒ
ՈՒՄ ՄՈՄԱՆԿ ԳՆԵԼԵՆ ԱՌԱՅ ԳԻՄԵԼ ՄԵԼ ԵՆ ԽԱՄ
ՆԱԿ ՄԵՐ ԱՂԱՅՄԱՆՆԵՐԸ: ԸՆՈՒՄՆԻՐՈՎ ՃԱՄԵՐ
ՐՈՂՈՂՆԵՐՈՒ ՄՈՄԱՆԱԼՈՐ ՀՈՂԱՄԱՐՈՒԹԻՒՆ:

Յ. Գ. ՆԱՄԱԿՈՎ ԳԻՄՈՂՆԵՐ ԱԿՏԱՐ Է 40
ՎԱՐԱՆՈՅ ԳՐՈՂՄ ՆԵՐՎԱԿԵՆ. ԹՂԻՄԱԿԱՂԱՌԹԻՒՆ
ԱՄԸՆ ԼԵՂՈՒՄ:

ՀՈԳԵՒՈՐ ԵՐԳԱՐԱՆ ԵՂԱՆՍԱՆՆԵՐՈՎ

Հոգեւոր Երգարանին առջին տղադրութիւնն ըրտորտովին սպառած ըլլալով թեթեւապէս սրբադիւան չոր տղադրութիւնն ալ հրատարակուեցաւ եւ վաճառուելու պատրաստ է :

Այս տղադրութեան առթիւ Անաթոլիա Գուլէճի հանրածանօթ երաժշտապետ փրոֆ. Արշակ Տաղլեան հետեւեալ վկայութիւնը կուտայ. «Վերջերս պատահութիւնը ունեցայ բաղդատու ըլլաւ Հոգեւոր Երգարանին Բ. տղադրութիւնը Ա. տղադրութեան հետ : Արքադրութեան դործին հակողները չնորհաւորելի են : Իմ կարծիքովս զործը զրկեթէ անթիւրի է : Եղանակներու սրբադրութիւնները շատ ուշադրութեամբ եւ ձեռնհասօրէն եղած են : Պիտի փափաքէի որ առաջին տղադրութիւնն ալ այս երկրորդին չափ զեղեցիկ ըլլար , բայց այն ատեն կարելի չէր : »

Իւրաքանչիւր օրինակին գինն է 15 դահ. արծաթ : Մէկ օրինակ ունենալ փափաքողներ իբր փոսթայի ծախք 2.20 դահ. աւելի զրկել պէտք են : Փափաքողներ կրնան գիմել Ու. Ու. ֆիթի , Պայպըլ Հաուս , Կ. պոլիս :

ՄԵԶԻ ՂՐԿՈՒԱԾ ԳԻՐՔԵՐ

ԱԽԵՏԱՐԱՆ ԸՍՏ ՄԱՐԿՈՍԻ, Զէյթունի գաւառաբարբառով. Տպագր. Ա. Յ. Պոյաճեան , 1913, Կ. պոլիս : Էջ՝ 64, գին՝ 60 փարա , փոսթայի ծախք 10 փարա . գիմել Խմբագրութեան :

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԴԱԻԹ ԼԻՎԻԿԱՍԹՆԻ , (Պատկերազարդ) . Այս ճշմարտապէս մեծ մարդուն կենսագրութիւնը ջերմապէս կը յանձնարարենք բոլոր ընթերցասէրներու , մասնաւորապէս դեռատիներու : Տպ. Յ. Ա. Պոյաճեան , Կ. պոլիս . 1913 : Հրատարակութիւն Պայպըլ Հաուսի հրատարակչականին . Էջ՝ 96, գին՝ 2 դահ. :

ԴԱԻԹ ԼԻՎԻԿԱՍԹՆԻԸ ԹԷՃԷՄԷԻ Ի ՀԱԼԸ (բէսիմի) . Նոյն գիրքին Հայ. Տաճկերէնը . Տպ. Գործակցական տպարան , Պապը Ալի Էպուստուռուս ճատախի , թիւ 27, էջ՝ 90, գին 2 դահ. :

ՈՍԿԵԳԵՏԻ ԹԱԴԱԻՈՐԸ ԿԱՄ ՍԵԻ ԵՂԱՅՐԵՐԸ . Առեաքերի Մատենաշար թիւ 1. հեղինակ՝ ճոն Րըսքին , թարգմանիչ՝ Գրիգ-Քնար . ղեռատիներու համար հաճելի ու օգտակար պատմութիւն մը : Տպ. Կ. Է Մ. Յ. Բէշիշեան , 1913. էջ՝ 67, գին 40 փարա :

Այս երեք գիրքերուն համար գիմել Ու. Ու. ֆիթի , Պայպըլ Հաուս , Կ. Պոլիս :

ՀԱԴԻԳԱԹ ՎԷ ՀԱՅԱԹ , զրեց՝ Վեր

Կ. Փափազեան , Նիւ Եորք : 240 մեծադիւր ջերէ բաղդացեալ հատոր մը , որ կը բաղկէ Վեր . հեղինակին 13 զեղեցիկ ջանքերը եւ երկու ճառերը , խնչպէս նաեւ պատմական կերպով օգտակար բովանդակութեամբ տիպ ու կազմ : Զերմապէս կը նարարենք բոլոր մեր ընթերցողներուն : Լաթմակազմին 8 դահ. , կիսալաթին՝ 5 դահ. : Փոսթի ծախք 2 1/2 դահ. : Գիմել Խմբագրութեան :

Կը ծախուի նաեւ Այնթապ , ուր թղթակցութիւնն է 7 1/2 դահ. . (Այնթապի գրառութեան լաթմակազմին՝ կէս մէճիւր . գիմել 5 օք . 3 մէփ Պէշեանի , Այնթապ :

ՀԱՇՏԱՐԱՐ ԴԱՏԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ԱՌԺԱՍՏՈՐԻՆՔ , թարգմանեց հանգերձ ծանօթագրութեամբ ՀՈՐՈՅ , Տպ. Կ. Պոլիս , Օ. Արք. ման , 1913, էջ՝ 56, գին՝ 2 դահ. , ամէն հատի շատ պիտանի , կը զսնուի բոլոր վաճառներու քով . կեդրոնատեղի՝ Գալաթի ճըլար պաշը , թիւ 30 . գաւառներու համար կարեւոր զեղի :

ՀԱՅ ԱԽԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՅԻՍ 25

ԲԵՐԱ. — Այնալը Զէյմէ . Սբ. Երրորդ թիւն եկեղեցի . ժամ 10 (Ը. Ե.) վեր. Ա. Շեւառնեան :

ԿԷՏԻԿ ՓԱՇԱ. — Ամերիկեան վարժարան կայի եկեղեցի . ժամ 10, (Ը. Ե.) Դաւաթ Ապրահամեան :

ՊԱՅՊԸԼ ՀԱՌԻՍ. — Ֆինճանճըլար Եօզաբէմանուէլ եկեղեցի . ժամ 10.30 (Ը. Ե.) վեր. Յ. Դ. Գրիգորեան :

ՍԿԻԻՏԱՐ. — Ամերիկեան Գողէճի տունը . ժամ 10 (Ը. Ե.) Տխար Միհրան Բիգեան :

ՊՕՅԱՃԸԳԻԻՂ , Կոստիկեան բնակարան ժամ 3 (Ը. Ե.) Տխար Գրիգոր Գրիգորեան : ԽԱՍԳԻԻՂ , ժամ 7 (Ը. Թ.) վեր. Ս. Գրիգորեան :

Ե. Բ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԴՈՒՄ ԴԱԹՈՒ. — Անգլիական Միշըն Հաւան 3.45 (Ը. Ե.) :